

H

Tijdschrift over de geschiedenis van
Heemstede en Bennebroek

Heerlijk Heden

Jaargang 45 – zomer 2018 – nummer 177

Prijs € 4,95

'Plein1', van binnen spiksplinternieuw, van buiten vertrouwd

Een tramongeluk op de Leidsevaart

Ernst van Eeghen: 'Oost en west ontmoeten elkaar in mijn varkensstal' Een verscholen bedrijventerrein aan de Binnenweg

Kunstschilder Jacob Doeser, de man met de alpinopet

Quanjers vulgoot: uitvinding in 1938

Unieke resten uit de Late IJzertijd Villa 'Muurzicht'

Bosch en Hoven, van buitenplaats tot bouwterrein

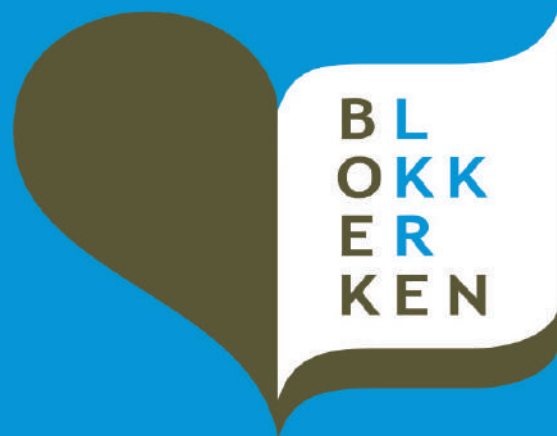

**Niet geldig in combinatie met
andere kortingen of acties.
Niet geldig op postzaken.*

Op vertoon van deze advertentie
15% korting!
op ons gehele assortiment

• printen en kopiëren • drukwerk • office supplies • cartridges • papier • signing

Binnenweg 68 • Heemstede • tel 023-5290138 • info@bbprintoffice.nl • www@bbprintoffice.nl • twitter: @bbprintoffice

Binnenweg 138
2101 JP Heemstede
023 528 24 72
info@boekhandelblokker.nl
www.boekhandelblokker.nl

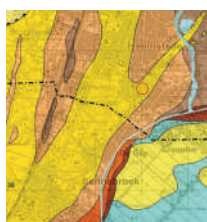
boekhandelblokker

home
stede
interieur | accessoires

Homestede | Raadhuisstraat 86-88, 2101 HJ, Heemstede | www.homestede.nl | info@homestede.nl | 023-7520060

Inhoud

'Plein1', van binnen spiksplinternieuw, van buiten vertrouwd	3
<i>Ellen Kerkvliet</i>	
Een tramongeluk op de Leidsevaart	10
<i>Anja Kroon</i>	
Ernst van Eeghen: 'Oost en west ontmoeten elkaar in mijn varkensstal'	11
<i>Marc de Bruijn</i>	
Een verscholen bedrijventerrein aan de Binnenweg	16
<i>Carla van der Stap</i>	
Kunstschilder Jacob Doeser, de man met de alpinopet	21
<i>Martin Bunnik</i>	
Quanjers vulgoot: uitvinding in 1938	26
<i>Marloes van Buuren</i>	
Unieke resten uit de Late IJzertijd	28
<i>Anja Kroon</i>	
Villa 'Muurzicht'	33
<i>Marc de Bruijn</i>	
Bosch en Hoven, van buitenplaats tot bouwterrein	36
<i>Marloes van Buuren</i>	
Van het bestuur	
Excursie, Open Monumenten Dag en Koffie met HeerlijkHeden	44
Verslag voorjaarsbijeenkomst	46
Flora: mooie tentoonstelling, maar ook mooie verhalen	48
Handgeschreven teksten woordelijk doorzoeken	51
Illustratieverantwoording	52

Voor uw agenda

15 augustus	Wandeling langs de Burgwal in Haarlem
8-9 september	Open Monumenten Dag
8 september	Open dag nieuwe bewoners Heemstede
28 september	Koffie met HeerlijkHeden, Pomphuis 14.30 uur (zie blz. 45)
8 november	Najaarsbijeenkomst HVHB, Trefpunt Bennebroek
14 november	Lichtjesavond Algemene Begraafplaats Heemstede
november	Wandeling 'Hageveld in de herfst' o.l.v. Hillebrand de Lange

Zie ook www.hv-hb.nl > Actueel > Jaarprogramma 2018
Alle data en activiteiten zijn onder voorbehoud.

Redactie HeerlijkHeden

Marloes van Buuren (eindredactie)
Ellen Kerkvliet-van Holk
Anja Kroon-van Helden
Carla van der Stap
Redactieadres
Richard Holplein 10 / 2102 EP Heemstede
redactie@hv-hb.nl

Secretariaat en contact

Willem Jan Wiebosch
Eemlaan 5 / 2105 XA Heemstede
06-30234905 / secretaris@hv-hb.nl

Ledenadministratie en abonnementen

Alexander Koopman
Meijerslaan 14 / 2105 PC Heemstede
023-5290530 / administratie@hv-hb.nl

Bestuur HVHB

Jaap Verschoor, voorzitter,
communicatie en PR a.i.
Willem Jan Wiebosch, secretaris
Alexander Koopman, penningmeester,
ledenadministratie
Kees Wierda, karakterbehoud
Gerry Weijers-van Vugt,
evenementencommissie
Ellen Kerkvliet-van Holk,
redactie HeerlijkHeden
Louis Goulmy, commissie Pomphuis

Commissies HVHB

Commissie communicatie
Jaap Verschoor a.i.
(communicatie@hv-hb.nl)

Commissie karakterbehoud
Kees Wierda
(karakterbehoud@hv-hb.nl)

Evenementencommissie
Gerry Weijers-van Vugt
(evenementen@hv-hb.nl)

Historische commissie
Ruud Bannink
(historischecommissie@hv-hb.nl)

Archiefcommissie
Anja Kroon
(archieff@hv-hb.nl)

Commissie Pomphuis
Louis Goulmy
(pomphuis@hv-hb.nl)

Voor meer informatie over de commissies, zie www.hv-hb.nl > Wie we zijn > Commissies

Bestellen uitgaven HVHB (boeken en tijdschriften)
administratie@hv-hb.nl

Website
www.hv-hb.nl
Webmaster: Harry Opheikens
(webmaster@hv-hb.nl)

Vormgeving HeerlijkHeden
Peter Verwey Grafische Producties bv, Heemstede

Drukwerk HeerlijkHeden
Ten Brink, Meppel

Afbeelding voorzijde omslag: Agnes Leuven-Hilhorst op een van de bakfietsen van aannemersbedrijf J.E. Leuven, ca. 1949. Zie het artikel op blz. 16.

© Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek

Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd of worden overgenomen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek (contact: redactie@hv-hb.nl).

Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek

Doelstelling en activiteiten

Het bevorderen van kennis over en belangstelling voor de geschiedenis van Heemstede en Bennebroek en de zorg voor het karakterbehoud van hetgeen van historische, stedenbouwkundige, architectonische en/of landschappelijke betekenis is. De vereniging geeft het kwartaaltijdschrift HeerlijkHeden en historische publicaties uit, organiseert excursies, geeft lezingen, werkt mee aan de jaarlijkse Open Monumentendagen en is alert op de instandhouding van karakteristieke elementen in beide plaatsen.

Lidmaatschap en abonnementen

Aanmelding, opzegging en adreswijziging bij de ledenadministratie of via www.hv-hb.nl. Het lidmaatschap loopt jaarlijks door, tenzij u schriftelijk opzegt vóór 1 november. De contributie is € 18,- per jaar (of zoveel meer als u zou willen geven), na ontvangst van een nota over te maken op NL03 INGB 0000 273506 (IBAN) t.n.v. Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek. Buitenlandse leden betalen een toeslag vanwege de hogere verzendkosten. (Het BIC-nummer is: INGBNL2A.)

HeerlijkHeden

HeerlijkHeden verschijnt viermaal per jaar. De naam van het tijdschrift verwijst naar de heerlijkheden Heemstede en Bennebroek, die in de voorbije eeuwen onder het gezag van een ambachtsheer stonden. De H, twee keer als hoofdletter geschreven, geeft aan dat het ook 'heden' nog 'heerlijk' is in deze plaatsen te wonen. Het silhouet achter op het omslag en aan de binnenkant geeft van links naar rechts een aantal kenmerkende gebouwen van Bennebroek en Heemstede weer.

De HVHB en de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

Voor de verwerking van persoonsgegevens is ook de HVHB sinds 25 mei 2018 gehouden aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Hoe wij hiermee omgaan, leest u in ons privacy statement. Dat is te vinden op onze website www.hv-hb.nl: ga naar de homepage en dan ziet u onderaan een link 'privacy policy'.

'Plein1', van binnen spiksplinter-nieuw, van buiten vertrouwd

Ellen Kerkvliet

In maart 2017 begonnen de voorbereidingen om de voormalige Dreefschool te verbouwen. Deze zomer wordt het pand opgeleverd. Het was wel even doorbijten, zowel voor de vaste bezoekers van de bibliotheek als voor de omwonenden. Nu is het gemeentelijk monument klaar voor de 21ste eeuw, met behoud van de zo herkenbare elementen.

▲ Sinds 1930 markeert het beeldje van Van den Eijnde de ingang aan het Julianaplein. De nis waar het schoon-gemaakte beeldje inmiddels weer staat was in juni al klaar.

Wie een boek wil lenen gaat tegenwoordig in Heemstede niet meer naar de bibliotheek, maar naar Plein1, de nieuwe ontmoetingsruimte aan het Julianaplein. Een gebouw waar overigens niet alleen boeken kunnen worden uitgeleend, maar waar ook plaats is voor maatschappelijke functies zoals kinderopvang, een zorgspecialist,

dagbesteding voor ouderen en bescheiden horeca.

In 2016 was de gemeente Heemstede op zoek naar een architect die vorm kon geven aan het plan om de openbare bibliotheek - door menigeen nog steeds de Dreefschool genoemd - in te richten als een sociaal cultureel ontmoetingscentrum. De keuze viel op de architect Taetske van Dijk, werkzaam bij KPG Architecten aan de Bronsteeweg. Een groot deel van het ontwerp maakte ze

In het ontwerp is geen enkel hoekje van het gebouw onbenut gebleven

samen met collega-architect Camille Guiton. Bouwkundig tekenaar en constructeur Bart Stegemeijer zorgde

voor de berekeningen en begeleidde het bouwproces. ‘Het was een opdracht met een enorme uitdaging’, aldus Taetske. ‘Want eigenlijk was er voor al die wensen van de gemeente ruimte te kort. In het ontwerp is geen enkel hoekje van het gebouw onbenut gebleven. Daar zijn veel ingrepen voor nodig geweest, tot het verplaatsen van vloeren aan toe.’

Putten voerde het werk uit. Twee jaar later was de bouw van de Dreefschool klaar. De Heemstedse beeldhouwer Hendrik van den Eijnde maakte een beeldje, dat tot de dag van vandaag bij de hoofdingang staat. Het stelt een lezende jongen voor met in zijn ene hand een bal die hij op zijn schouder houdt, in de andere een boek. Aan zijn voeten zitten

▲ *Kinderen uit de derde klas van de Dreefschool met juffrouw Wildschut. Schooljaar 1932-1933.*

Leren en spelen op de Dreefschool

Aan het eind van de jaren twintig van de vorige eeuw bleef in Heemstede het aantal gezinnen met jonge kinderen gestaag toenemen. De scholen konden de groei soms niet meer aan. Er waren toen al acht scholen, waarvan twee openbare. De raad besloot in 1928 dat er een derde openbare school moest komen, en wel op de hoek van de nog te bebouwen Heemstedse Dreef en het toekomstige plantsoen, het latere Julianaplein. De Haarlemse architect Cornelis van Gelder, in die tijd als technisch tekenaar en opzichter in dienst bij Openbare Werken in Heemstede, zorgde voor het ontwerp in de stijl van de Amsterdamse School. De plaatselijke firma Gebroeders van der

een uil en een eekhoorn. Het beeldje symboliseert wijsheid en dartelheid, oftewel leren en spelen.

Leren en spelen in de ‘bieb’

Ruim een halve eeuw werd er door kinderen van de Dreefschool geleerd en gespeeld in het gebouw. In 1984 was het leerlingenaantal dermate afgenomen, dat de school overbodig werd. Een verbouwing volgde, want de openbare bibliotheek, die tot die tijd aan de Kerklaan was gevestigd (later politiebureau), zou verhuizen naar het Julianaplein. Daartoe moesten klaslokalen worden uitgebrouwen, moest de gymzaal verbouwd worden tot uitleenruimte en kreeg de toneelzaal een multifunctionele bestem-

▲ *Boeken lenen in de ‘oude bieb’.*

ming. De jeugdafdeling kwam op de bovenverdieping. De zolder van de oude school mocht de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek van de gemeente gebruiken om het archief onder te brengen. Hoewel het er koud, donker, stoffig maar wel droog was, hebben we er toch tot aan de recente verbouwing dankbaar gebruik van gemaakt. (Zoals wellicht bekend hebben we voor het archief en andere doeleinden nu het fraai verbouwde pomphuis van de watertoren ter beschikking gekregen.)

In de loop der jaren zijn er in de ‘bieb’ duizenden boeken uitgeleend - en weer teruggebracht, even zovele strip- en prentenboeken verslonden en kranten en tijdschriften gelezen. Het gebouw was dan wel geen school meer, maar leren en spelen gingen er nog steeds samen; het beeldje van Van den Eijnde naast de ingang is dus ook gewoon blijven staan.

Alles onder één dak

Met de intrede van internet en e-books hoeft niemand voor het opzoeken van informatie of het lenen van een roman de deur nog uit. Toch is een bibliotheek niet achterhaald. Studenten vinden er een ideale studieplek en aan de leestafel is het met een uitgebreid aanbod van tijdschriften en kranten en een kopje koffie binnen handbereik heerlijk toe-

► *De archiefruimte van de HVHB op de zolder van de vroegere Dreefschool.*

ven. Bovendien blijven veel mensen een voorkeur houden voor fysieke boeken. Een van de vele functies van Plein1 blijft dan ook die van de bibliotheek. Maar daarnaast zijn in het gebouw ook de politie, de ouderenzorg van Kennemerkhart, kinderopvang Op Stoom, WIJ-Heemstede, de Vitaliteitswinkel van de Zorgspecialist, GGZ-organisaties en een petit-café te vinden.

Je moet als architect wel heel vindingrijk zijn om al die functies onder één dak te kunnen brengen. Dat is Taetske van Dijk bijzonder goed gelukt.

Tafelconstructie

‘De oude Dreefschool is een gemeentelijk monument, dus aan de buitenkant mocht er zo goed als niets veranderen,’ legt Taetske uit. ‘Om meer oppervlakte te creëren en ook de zolderverdiepingen volledig te kunnen benutten, wilde ik enkele vloeren laten zakken. Het plafond van de vroegere gymzaal en dat van de ouderwets hoge lokalen lieten dat toe. Maar daarmee kwam ik wel met de kozijnen in de knoop.’ De architect heeft daar een ingenieuze oplossing voor bedacht, de zogeheten tafelconstructie. Daarmee zet je eigenlijk een ‘gebouw

in een gebouw, waarbij een vrije tussenruimte (in dit geval 1.20 meter) tot de buitenmuren blijft bestaan. De wanden

‘Ik heb op die manier drie volwaardige verdiepingen kunnen maken’

van het binnenste gebouw zijn helemaal van glas. ‘Je hebt zo een mooie lichtinval, de ramen hoeven niet aangepast te worden en aan de buitenkant van het gebouw is niets veranderd. Ik heb op die manier drie volwaardige verdiepingen kunnen maken.’

‘Klaslokalen’ weer terug

De bibliotheek vinden we over drie verdiepingen rechts van de hoofdingang. Er is ook een achteringang, bereikbaar

vanaf het parkeerterrein aan de Eikenlaan. Op de drie etages rechts van de ingang lijkt het even of de klaslokalen weer zijn teruggebracht. Op de zolderverdieping hebben de gebruikers van het gebouw er elk hun kantoorruimte. Die kunnen ’s avonds door derden worden gehuurd voor vergaderingen of kleine bijeenkomsten.

Om voor voldoende licht te zorgen zijn de bestaande dakkapellen verbreed en zijn er twee extra dakkapellen geplaatst. Op de eerste verdieping vinden we twee multifunctionele ruimtes. Verder is de verdieping, die met een lift is te bereiken, in gebruik door de ouderenzorgorganisatie Kennemerhart. Op de begane grond vinden we achtereenvolgens een horecagelegenheid met terras aan de kant van de Eikenlaan, speelklassen voor kinderdagopvang Op Stoom, de Vitaliteitswinkel en een gedeelte

▲ De oude situatie, met de hoge gymnastiekzaal en, onder het trappetje naar de zolder, de hoge klaslokalen.

▲ Links de tafelconstructie. De zolderverdieping kan door de verlaagde vloer volledig benut worden. Alle vloeren in het hele gebouw zijn nu op gelijke hoogte.

▲ Tijdens de verbouwing in december 2017. Op de muur is te zien, waar het plafond van de oude bibliotheekruimte (gymzaal) heeft gezeten. Op rode stalen balken komt de vloer van de zolderverdieping, lager wordt nog de vloer van de eerste verdieping aangebracht. Om niet met de ramen 'in de knoop te komen' zullen de vloeren niet tot aan de buitenmuur doorlopen. Er komen glazen zijwanden.

voor WIJ Heemstede. Via openslaande deuren komen de kinderen in hun eigen buitenruimte met speeltoestellen. Ook de bezoekers van WIJ Heemstede kunnen naar buiten; aan de Dreefkant is een terras. Direct links van de hoofdingang van Plein1 zit een 3D-aangifteloket en een kleine politiepost. Zelfs de kelder is benut, daar is ruimte voor opslag en technische installaties. De architect benadrukt, dat alle aanpassingen die gevolgen hadden voor de buitenkant van het gebouw, in goed overleg met Monumentenzorg zijn uitgevoerd.

Elkaar tegenkomen

In een ontmoetingsruimte hoor je elkaar tegen te komen. Die wens uitten de toekomstige gebruikers van Plein1 en

Jong en oud komen elkaar overal tegen

de gemeente voorafgaand aan de verbouwing in gesprekken met de architect. 'Die wens is gehonoreerd,' vertelt Taatske. 'Dankzij de constructie met

glazen balustrades ziet iedereen bij binnenkomst het drie verdiepingen hoge bibliotheekgedeelte. Tussen

de verschillende gebruiksruimtes op de eerste verdieping zitten of ramen, of suitedeuren, die je naar wens open of dicht kunt laten. Ouderen die op het terras zitten hebben zicht op de spelende kinderen. Jong en oud komen elkaar overal tegen.'

Duurzaam

Wie anno 2018 bouwt, bouwt duurzaam en energiezuinig. Aan deze eisen is bij de verbouwing van de oude Dreeschool zoveel mogelijk voldaan. De architect

▲ *Op de eerste verdieping zorgt een raam voor visueel contact tussen verschillende gebruikers. Aan de ene kant is de multifunctionele ruimte, aan de andere kant vindt dagbesteding plaats voor de ouderen van Kennemerhart (foto april 2018).*

legt uit: ‘Alle wanden, daken en vloeren zijn geïsoleerd. De ramen met roede-verdeling zijn allemaal voorzien van monumentenglas. Dat is speciaal dun isolatieglas dat in de sponningen van dit soort ramen past. We hebben hier veel zorg aan besteed, want die kenmerkende raampartijen wilde ik persé niet veranderen. In veel vertrekken is gekozen voor vloerverwarming. Vooral in het bibliotheekgedeelte met al die boekenkasten zouden radiatoren maar in de weg staan. Dat was wel een extra investering, maar is uiteindelijk wel goedkoper.’ Bij de aanleg van het verwarmingssysteem is er nu al rekening mee gehouden, dat in de toekomst gebruik gemaakt gaat worden van riothermie, waarbij warmte uit het riool van de Heemstedse Dreef benut wordt. Een gedeelte van het gebouw zal dan gasloos verwarmd worden.

‘Het mooie is behouden’

Plein1 is aan de buitenkant nog steeds het schoolgebouw zoals Van Gelder dat in 1928 heeft ontworpen. Passanten op de Dreef kunnen op de blauw betegelde wijzerplaten weer de juiste tijd aflezen en bij feestelijke gebeurtenissen zal de vlag weer op de markante ‘toren’ wapperen.

▲ *De traptreden en houten trapleuningen waren zorgvuldig afgedekt tijdens de verbouwing.*

De ingangspartij is dan wel iets vergroot, maar het vertrouwde beeldje van de jongen met zijn bal en boek staat weer op zijn plaats naast de voordeur. Want ‘leren en spelen’ is nog steeds van toepassing op de activiteiten in het gebouw. Ook inwendig zijn authentieke elementen bewaard gebleven. Taetske: ‘Het mooie is behouden. Zoals de granito vensterbanken, de granito vloeren in het trappenhuis en de houten trapleuningen. Die hebben we tijdens het hele bouwproces zorgvuldig afgedekt. En natuurlijk de glas-in-loodramen in het trappenhuis met afbeeldingen van leestekens, een passer en een driehoek. Die horen bij het gebouw, daar moet je niet aankomen. Ook die ramen zijn nu goed geïsoleerd.’

Tafels van hout uit Groenendaal

Een echte eyecatcher is de leestafel, direct bij binnenkomst. Deze ‘boomstamtafel’ is gemaakt van hout, afkom-

▲ Architect Taetske van Dijk legt uit: De architraven boven de oude ramen zijn, na isolatie van de muren, weer teruggebracht. Door extra dun isolatieglas te gebruiken kon de roedeverdeling behouden blijven.

‘We hebben gedrieën een fraai project afgerond’

De gemeente had nog hout in de opslag en heeft door een eigen meubelmaker deze tafels laten maken. De gemeente is een fijne opdrachtgever, waarmee het goed samenwerken is. Ook de contacten met aannemer Van der Worp waren heel plezierig. We hebben gedrieën een fraai project afgerond.’

Een jaar lang was het gebouw aan het Julianaplein ‘bezet’ door installateurs, timmerlieden, metselaars en stukadoors. Soms waren er wel dertig man tegelijk aan het werk. Nu is het weer van de inwoners van Heemstede. ‘Het was een bijzondere opdracht voor een bijzonder gebouw’, concludeert Taetske. ‘Ik kan niet wachten tot het echt gebruikt gaat worden. Plein1 is een verrijking van het dorp, zo midden in het centrum. Ik hoop dat het een fijne ontmoetingsplek gaat worden voor iedereen.’

stig uit Groenendaal. In totaal staan er vijf van deze tafels verspreid door het hele gebouw. ‘Ik mocht ook voor het interieur en meubilair het ontwerp leveren en wilde graag een paar stoere tafels.

► De glas-in-loodramen (hier nog in de oude situatie vóór de verbouwing) komen weer terug.

Een tramongeluk op de Leidsevaart

Anja Kroon

▲ De achterste tram met het vernielde voorbalkon ter hoogte van kapper G.J. Cliteur op nummer 364.

Tot 1 mei 1927 hoorde de Leidsevaart tot aan de Pijlslaan bij Heemstede. Nog net voor de annexatie vond in dit noordelijkste hoekje van de gemeente op woensdagochtend 11 april 1927, precies voor de tramremise, een curieus ongeeluk plaats. Wat gebeurde er? Een tram die bestond uit drie Boedapest-wagens reed van Haarlem naar Zandvoort. De Boedapester was een heel bekend model tram dat in de gelijknamige stad gebouwd werd. Bij het passeren van een wissel voor de tramremise ontspoorde het achterste deel van de motorwagen, waardoor de volgende twee wagens verschillende sporen volgden en de motorwagen tegen een ijzeren mast van de bovenleiding botste. Deze brak hierdoor af en veroorzaakte kortsluiting. Achter deze tram reed nog een tram van drie wagens die naar

de remise moest en waarop alleen een wagenvoerder reed. Toen de wagenvoerder de stilstaande tram naderde, wilde hij remmen, maar dit lukte niet omdat er geen stroom meer op de bovenleiding stond. Hij probeerde nog met de handrem af te remmen maar kon niet voorkomen dat hij tegen de ontspoorde tram botste. Het voorbalkon waar hij op stond werd in elkaar gedrukt en wagenvoerder Van de Z. raakte bekneld. Na bevrijd te zijn, werd hij overgebracht naar de Mariastichting waar bleek dat hij gelukkig alleen een gebroken enkel had.

Bron

<https://nha.courant.nu>

Ernst van Eeghen: 'Oost en west ontmoeten elkaar in mijn varkensstal'

Marc de Bruijn

2018 is het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed. De Open Monumentendagen hebben dit jaar dan ook Europa als thema. Maar wat is er nu Europees aan Heemstede en Bennebroek? Of wanneer werd er in of vanuit Heemstede invloed uitgeoefend op Europa?

Het is wat gekunsteld om te redeneren dat Heemstede, als woonplaats van Adriaan Pauw, in 1648 het centrum van Europa was. Pauw (1585-1653) stond weliswaar niet formeel, maar wel in de praktijk aan het hoofd van de Nederlandse delegatie die van 1646 tot 1648 in Münster onderhandelde over het einde van de Tachtigjarige Oorlog. De Vrede van Münster was onderdeel van de Vrede van Westfalen, die ook een einde maakte aan de Dertigjarige Oorlog (1618-1648), een grootschalig conflict tussen de meeste Europese mogendheden, vooral de katholieke tegen de gereformeerde staten. Daarmee kwam er een einde aan gevechten in het Heilige Roomse Rijk, de Spaanse Nederlanden, Noord-Spanje en Noord-Italië. Een heuse Europese Oorlog dus. In het Europa van die tijd was de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden topmacht en Adriaan Pauw, heer van Heemstede en woonachtig op het Oude Slot, topper van toen. Laten we dit bewaren voor het Adriaan Pauwjaar 2020.

Ernst van Eeghen

Maar misschien heeft Ernst van Eeghen (1920-2007) veel meer en directer getracht om vanuit Heemstede invloed uit te oefenen op de wereldpolitiek. Dat gebeurde in het 'Berkenrode-overleg' tijdens de Koude Oorlog, toen de verhoudingen tussen het kapitalistische westen en het communistische oosten zwaar

▲ Ernst Henri van Eeghen (1920-2007), zakenman, vredesactivist en bewoner van Berkenrode achter zijn bureau lezend in *De Telegraaf*.

verstoord waren, troepen van de NAVO gelegerd lagen tegenover troepen van het Warschaupact, er massaal geprotesteerd werd tegen kruisraketten en Koot en Bie de term 'doemdenken' bedachten omdat zoveel mensen bang waren voor een nieuwe wereldoorlog of een totale vernietiging van de aarde door kernwapens.

Berkenrode

Nadat in 1954 zijn tante Olga Ernestine Henriette van Eeghen, vrouwe van Berkenrode (1889-1954), weduwe van Hendrik van Wickevoort Crommelin, heer van Berkenrode (1889-1939) kinderloos was overleden, erfde Ernst van Eeghen het landgoed en werd de 26ste (titulair) heer van Berkenrode. Hij ging er wonen in een tot villa verbouwd koetshuis. Het witte herenhuis aan de Herenweg was al vanaf 1933 verhuurd, eerst aan de familie Bomans en na 1945 aan het luxe hand-

schoenenbedrijf Laimböck. De overplaats, het ‘overbos’, werd door Van Eeghen in 1959 aan de gemeente verkocht. In 1967 werd daar het verzorgingshuis *Het Overbos* neergezet.

In 1942 huwde Ernst van Eeghen met jonkvrouw Erica Ernestine van Panhuys. Het echtpaar kreeg zeven kinderen, van wie er drie op *Berkenrode* werden geboren. Enkele jaren na het overlijden van Erica in 1984 hertrouwde Ernst met Jutta Fischer.

Van Eeghen had zich in 1944 aangeslo-

► *Koepel en inrijhek van huize Berkenrode aan de Herenweg. Ansichtkaart uit 1929.*

Van Eeghen & Co

Het handelshuis Van Eeghen & Co. bestaat sinds 1662 en was van oudsher actief in scheepvaart en bankieren. Vroeger handelde men in wol, specerijen en chemicaliën, tegenwoordig vooral in voedings- en gezondheidssupplementen. Momenteel wordt het bedrijf geleid door de vijftiende generatie Van Eeghen. De aandelen zijn in handen van de familie en een familiestichting.

Van Eeghen & Co. is lid van *Les Henokiens*, een select gezelschap van zeer oude familiebedrijven. De naam is afkomstig van Henoah of Enoch, patriarch in de bijbel, die de gezegende leeftijd van 365 jaar bereikte. Om tot de club te mogen horen moet je als bedrijf meer dan tweehonderd jaar bestaan, een gezonde balans hebben, meer dan 50% van de aandelen moet nog in de handen zijn van nazaten van de originele oprichters en het management moet worden gevoerd door een nazaat. Deze strenge eisen zorgen ervoor dat er wereldwijd nog geen vijftig Henokiens zijn. Er zijn twee Nederlandse leden: Van Eeghen (1662) en De Kuyper, sinds 1695 producent van alcoholische dranken. De oudste Henokien, het Japanse hotel en kuuroord Hoshi, dateert uit 718, nu dus 1300 jaar oud. Andere bekende Henokiens zijn de Italiaanse wapenfabrikant Beretta (1526), het Franse wijnhuis Louis Latour (1797) en de Peugeot familieholding. Van Eeghen is dus met recht een heel bijzonder bedrijf.

ten bij de Canadese bevrijders en vocht in Nederlands-Indië. Daarna was hij directeur van de import- en exportfirma Van Eeghen & Maclaine in Tanganyika (nu: Tanzania). Vanaf 1968 gaf hij in Amsterdam leiding aan het handelshuis Van Eeghen & Co.

Berkenrode-overleg

Het handelshuis Van Eeghen & Co. had handelscontacten met onder meer de Sovjet-Unie. Ernst van Eeghen bezocht het land meer dan twintig keer. Van huis uit doopsgezind was hij ook lid van het presidium van de Conference of European Churches (CEC). Deze CEC was in 1959 opgericht om verzoening, dialoog en vriendschap tussen de kerken van Europa te bevorderen in een tijd van groeiende politieke spanningen en verdeeldheid in de Koude Oorlog. Er waren ruim honderd verschillende kerkgenootschappen in verenigd.

In de Sovjet-Unie sprak Ernst van Eeghen met leiders van de orthodoxe kerk en via veteranenorganisaties met militairen en politici. In 1981 maakte hij deel uit van een parlementaire defensiedelegatie die in Moskou veiligheidszaken besprak met de Russische minister van Algemene Zaken Tolstikov. Daarna organiseerde hij het zogeheten ‘Berkenrode-overleg’, vernoemd naar het landgoed in Heemstede waar informeel overleg tussen Nederlandse zakenlieden en Russische, Amerikaanse en Engelse deskundigen plaatsvond. Zo kwamen van 24 tot en met 27 november 1984 op uitnodiging van Van Eeghen en op diens kosten vier naaste medewerkers van de Sovjet-ontwapeningsadviseur Arbatov naar Heemstede. Op het hermetisch afgesloten landgoed *Berkenrode* sprak een Russische afvaardiging, bestaande uit maarschalk dr. Radomir G. Bogdanov, Vladimir Schenaev, hoofd van het Instituut van Wereldeconomie en Internationale relaties, prof. Iwan Tjulín, directeur van het Staatsinstituut

voor Internationale Relaties in Moskou en generaal-majoor Rajz Simojan met een aantal Nederlandse coryfeeën: Henk Vredeling, ex-PvdA minister van defensie en ex-EG landbouwcommissaris, jhr. mr. Feyo Sickinghe, de president-directeur van de Verenigde Machine Fabrieken VMF-Stork, de Groningse hoogleraar en polemoloog prof. Dr. Hylke Tromp en generaal-majoor Adrien Lamers, oud-commandant van het Korps Mariniers. Een deel van het gesprek was de Amsterdamse jurist mr. Nicolaas Kappeyne van de Copello aanwezig, vader van Annelien, die in die tijd in het kabinet Lubbers I staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid was. Nicolaas was overigens getrouwd aan de echtgenote van Ernst van Eeghen.

Na afloop van de gesprekken waren de deelnemers optimistisch omdat er ‘aan

‘Wij hebben een openhartige en goede gedachtewisseling met de Russen gehad’

beide kanten duidelijk de wil bestond om tot een positief resultaat te komen’. Afsproken werd om in mei 1985 in Moskou verder te spreken. De oud-commandant van het Korps Mariniers generaal-majoor Lamers meldde de journalisten: ‘Wij hebben een openhartige en goede gedachtewisseling met de Russen gehad, maar de besprekingen in Heemstede waren pas een eerste kennismaking. Wij moeten zien hoe het verder gaat, maar in elk geval zijn wij optimistisch uit elkaar gegaan.’ Even, héél even, was Heemstede het centrum van Europa. Overdag tenminste, tijdens de onderhandelingen. De Russen overnachtten in hotel Iepenrode in Bloemendaal.

Kruisraketten en neutronenbommen

Het dagblad *De Telegraaf*, traditioneel anti-Russisch en pro-Amerikaans, noemde de bijeenkomst op *Berkenrode*

▲ *Deze villa op Berkenrode, oorspronkelijk het koetshuis, was de locatie van het Berkenrode-overleg. De villa ligt verborgen, ver van de Herenweg.*

een ‘strikt besloten ontwapeningsconferentie van privépersonen, waarmee de Sovjet-Unie probeert langs informele weg Nederland van de plaatsing van kruisraketten af te houden.’ In 1979 was namelijk in NAVO-verband besloten om 572 middellange-afstandsraketten te plaatsen, verspreid over vijf West-Europese landen. Daarvan zouden 48 Tomahawk-kruisraketten met kernkoppen in het Brabantse Woensdrecht geplaatst worden. Tegen deze plaatsing werd zwaar geprotesteerd. In november 1981 was er een vredesdemonstratie in Amsterdam, georganiseerd door het IKV, het Interkerkelijk Vredesberaad. 400.000 mensen trokken door Amsterdam en het logo van de demonstratie, een afbeelding van politiek tekenaar Opland van een vrouwtje dat een atoomraket wegschopt, werd symbool voor alle opvolgende demonstraties.

Na deze demonstratie werd het Komi-

tee Kruisraketten Nee opgericht, met deelnemers uit onder andere IKV, vakbond FNV, de Vereniging van Dienstplichtige Militairen en linkse politieke partijen. Op 29 oktober 1983 organiseer-

In Den Haag protesteerden circa 550.000 demonstranten

de het KKN de grootste demonstratie in Nederland ooit gehouden. In Den Haag protesteerden circa 550.000 demonstranten. In 1985 werd een petitie tegen de plaatsing van kruisraketten georganiseerd. In oktober 1985 werden 3,7 miljoen handtekeningen aan premier Lubbers aangeboden. Het kabinet-Lubbers I stemde, mede door de vele protesten, uiteindelijk voorwaardelijk en met twee jaar uitstel met het NAVO-besluit, in: Nederland zou kruisraketten plaatsen als de Sovjet-Unie op 1 november 1985 meer dan 378 SS-20-kernraketten zou hebben gestationeerd.

Berkenrode bepalend?

De geheime bijeenkomst op Berkenrode in 1984 was bedoeld om de ontspanning tussen Oost en West te bevorderen en was de eerste van deze soort in Europa. Van Eeghen nam het initiatief. In een interview in de *Leeuwarder Courant* wees hij, oud-militair, op het aantal kernwapens en het gevaar hiervan. 'Dit is totale gekte. Ik wil niet dat mijn kinderen een miserabele dood sterven. Het wantrouwen tussen de grootmachten moet worden doorbroken. (...) Het is duidelijk dat regeringen niet meer wisten hoe men uit die cirkel van wantrouwen komt. Particulieren kunnen misschien iets doorbreken.'

In maart 1985 noemde *De Telegraaf* Van Eeghen 'de nieuwste koerier van het Kremlin'. Er vonden immers meerdere overleggen plaats. Ernst zei zelf met een knipoo naar Den Haag: 'Oost en west ontmoeten elkaar in mijn varkensstal.' Want in die tijd werden op Berkenrode nog varkentjes gehouden. Gaandeweg kwam er steeds meer contact tussen Oost en West op officieel niveau. Het ging dooien in de Koude Oorlog en de initiatieven van Van Eeghen raakten naar de achtergrond. De betrekkingen tussen de Amerikanen en de Russen werden beter en na onderhandelingen werd in december 1987 het INF-verdrag getekend door VS-president Ronald Reagan en Michail Gorbatsjov, secretaris-generaal van de Communistische Partij van de Sovjet-Unie. Als gevolg hiervan

▼ *Demonstranten op het Museumplein in Amsterdam, 12 november 1981.*

▲ *Oproep voor de demonstratie in Amsterdam in 1981. De tekening is van Opland, pseudoniem van Rob Wout.*

werden in Nederland geen kruisraketten geplaatst.

Is dat allemaal begonnen op *Berkenrode*? Dat is misschien teveel gezegd. Maar de initiatieven van Ernst van Eeghen hebben beslist aan de ontspanning bijgedragen. Zo is *Landgoed Berkenrode* in Heemstede toch even medebepalend geweest voor Europa.

Ernst Henri van Eeghen, zakenman, vredesactivist en bewoner van *Berkenrode*, overleed in 2007. Hij ligt begraven op de Algemene Begraafplaats aan de Herfstlaan.

Bronnen

Hans Krol en Ted van Turnhout, *Berkenrode. Heerlijkheid, landgoed en huis*. 2002.
'De van Eeghen Dynastie' op: <https://fd.nl>
<https://ilibrariana.wordpress.com>
(E.H. van Eeghen)
www.delpher.nl
www.vaneeghen.com
www.henokiens.com

Met dank aan Willem, Jochem en Maarten van Eeghen.

In het 023 Magazine (1e week juli) staat een interview van Jos de Jong met Jochem van Eeghen over Berkenrode.
www.023magazine.nl

Een verscholen bedrijventerrein aan de Binnenweg

Carla van der Stap

Achter een poort aan de Binnenweg in Heemstede, met de ingang tussen de winkel van Marc Meltzer en nummer 72, ligt een voor veel Heemstedenaren onbekend gebied waar in de loop van de tijd allerlei industrie en nijverheid te vinden was. Tegenwoordig is het gebied voornamelijk in gebruik als opslag voor de winkeliers. Al jaren wordt dit terrein bestempeld als het toekomstige Vomarrein.

▲ *Het kantoor met daarachter de loods van 'Metselbedrijf J.E. Leuven', Binnenweg 72b. Later werd er een verdieping op gebouwd. Nu nog steeds als woonhuis in gebruik.*

Meester metselaar J.E. (Jilles) Leuven had in de jaren dertig en veertig van de vorige eeuw een goed lopend metsel- en aannemersbedrijf aan de Iepenlaan 44 in Heemstede. Kleinzoon Ed Leuven meldt dat zijn opa bekend stond als een joviale man waar goed zaken mee gedaan kon worden. Mede daardoor liep het bedrijf uitstekend. Na de oorlog verhuisde Jilles Leuven met zijn vrouw naar Binnenweg 64, nu het tweede huis rechts van B&B Print en

◀ *Piet Leuven op één van de transportkarren bij de loods.*

Office, hoek Berkenlaan en Binnenweg. Hij kocht op het terrein schuin achter dat huis een stuk grond, welbewust met het idee dat zijn enige zoon Piet later het aannemersbedrijf zou kunnen overnemen. Het terrein lag voor een groot deel braak. Er was plaats voor een eigen kantoor, twee loodsen en eventueel een woonhuis. Op een ander deel van de grond, parallel aan de Eikenlaan, kwam

in 1946-1948 een bedrijfsgebouw voor de verhuur. Het kreeg nummer 72c.

Omdat zoon Piet Leuven eind 1953 trouwde werd er een woonhuis bovenop de loods c.q. het kantoor gebouwd en vervolgens breidde het gezin zich uit met twee zoons, Ed en Gudo. In 1971 is er nog het een en ander in het huis verbouwd zodat zoon Ed een eigen kamer tot zijn beschikking kreeg.

► *De firma Leuven deed ook groot onderhoud, onder meer aan de steigers en badhokjes van het oude natuurzwembad in Groenendaal aan de Glipperweg tegenover de Sportparklaan.*

De poort

Achter nummer 70-72 aan de Binnenweg stonden destijds nog stallen met paarden en koeien van melkveehouder Jan Jansen. Daar stalde Jansen ook de wagens voor het vervoer van de melk naar de

loodsen een van de eerste doe-het-zelf-zaken in Heemstede.

In 1971, op 48 jarige leeftijd, stopte Piet Leuven met zijn aannemerij en winkel. Hij ging aan de slag bij de PTT in de Waarderpolder. In die jaren had de overheid nog een regeling voor kleine zelfstandigen die stopten; zij waren verzekerd van een baan bij een overheidsbedrijf. In 1979 verhuisde de familie Leuven naar een ander adres. Het bedrijfspand en de grond verkocht Piet Leuven aan de firma van Van Olphen die daar de drukkerij voor de luciferfabriek Olpha Match vestigde.

Achter nummer 70-72 aan de Binnenweg stonden destijds nog stallen met paarden en koeien

klanten. In de zomer liet hij de koeien grazen op de weilanden bij de Vrijheidsdreef. Tot begin jaren zeventig reed hij met paard en wagen door Heemstede voor de verkoop van melk, kaas en boter.

De families noemden de toegangsweg tot het terrein 'De Poort' en iedereen die een bedrijf had op het terrein had natuurlijk recht van overpad. Dat veroorzaakte af en toe wel wat strubbelingen vanwege in de weg staande opslag van stenen en andere spullen.

In 1965, na het overlijden van zijn vader, nam Piet Leuven officieel het bedrijf over. Hij opende in een van de

Speelterrein

Het terrein was volgens Ed Leuven, die er van 1955 tot 1979 woonde, een lustoord voor sport en spel voor alle buurtkinderen; er werd veel gevoetbald en met zelfgebouwde karren konden ze daar goed uit de voeten. Die buurtkinderen waren vooral de kinderen van winkeliers aan de Binnenweg, zoals melkboer Jansen, slager Vrolijk, patisserie Draaisma,

▼ *Heerlijk spelen op een veilig terrein.*

slager Van Eijk, Janssen elektronica en de schoenzaak Van Unen.

Verdonschot

Het niet door Leuven gekochte deel van het T-vormige terrein was in bezit van Arie Verdonschot. Hij had een rijwielhandel op de Binnenweg 57 maar ook een taxibedrijf en het café de Kastanjeboom op de hoek Binnenweg-Kastanjeaan. Op het verscholen terrein aan de Binnenweg stonden in een golfplaten garage de Amerikaanse bolides die dienst deden als taxi. Naast deze garage was er nog een tuintje met wat kippen en konijnen. Tiny Nijboer-Verdonschot (dochter van Arie) weet nog dat in de oorlog, toen de Duitsers auto's vorderden, die garage witgeschilderd werd. Er werden grote borden geplaatst met de tekst 'Aannemersbedrijf Leuven'. Hierdoor zijn de auto's bewaard gebleven en kon het taxibedrijf na de oorlog voortgezet worden. Eind jaren zestig werd het taxibedrijf verkocht en zoon Aad Verdonschot zette de rijwielhandel na een verbouwing voort.

De circa veertig garages die nu nog parallel aan de Eikenlaan staan, zijn in fases gebouwd in opdracht van Henk Verdonschot, de broer van Arie. Henk gebruikte op het terrein een stuk grond voor zijn tuinonderhoudsbedrijf en had er onder andere een kwekerij. In de jaren tachtig stopte hij met zijn tuinonderhoudsbedrijf en werden de laatste garages gebouwd voor verhuur.

Welters en Bovema

In de loop van de tijd hebben bedrijven van zeer diverse pluimage hun onderdak gehad op het terrein. Aan de zijde van de Berkenlaan had smederij Welters op nummer 72a al vroeg zijn bedrijf dat las- en constructiewerk leverde en tevens leverancier was van haarden en kachels. Eerst was dat een open terrein met een klein smederijgebouwtje. Later bouwde de firma Leuven daar een magazijn en een overdekte werkplaats bij.

In 1947 begon Ger Oord uit Amsterdam zijn grammofoonplatenbedrijf Phonopress (later Bovema) op nummer 72c. Dit was een platenperserij waar de

▼ *De showroom van Gedeha bij de opening in 1959. Zittend v.l.n.r. Jilles Leuven, Dirk Buitelaar (directeur Gedeha), J. Welters; staand v.l.n.r. Jan Jansen, Bertus Nijboer (boekhouder van Leuven), een personeelslid van Bata, Sjaak Draaisma (banketbakker), Steef Vrolijk (slager), Piet Leuven en Arie Verdonschot.*

vinyl platen werden geperst voor onder andere Johnny Jordaan en internationale artiesten zoals Les Paul en Mary Ford en later ook de platen van Peter Koelewijn en de Tielman Brothers. Voor de afvoer van chemische stoffen moest een grote schoorsteen gebouwd worden (1949) die later weer gesloopt is. Na circa tien jaar verhuisde Bovema haar perserij naar een pand waar nu Albert Heijn staat aan de Blekersvaartweg. Het kantoor van Bovema (later EMI-Bovema) werd het Gramophone House aan de Bronsteeweg 49.

Een korte periode, van 1957 tot 1959, betrok Hemisport (onder andere houten speelgoed) het pand. Van 1959 tot 1977 had D. Buitelaar daar zijn bedrijf Gedeha, een groothandel in onder

andere tv 's, radio's en wasmachines. Voor de uitbreiding van deze firma werd er later een stuk aangebouwd naar de aangrenzende garages van Verdonschot.

Aan de oostzijde zaten achtereenvolgens een fabriek voor houten speelgoed, een instrumentmakerij voor ziekenhuizen en tandartsen (1981-1984) en vanaf 1984 een offsetdrukkerij.

Situatie nu

Momenteel is het een rommelig terrein met allerlei gebouwen waar onder andere opslagruimtes zijn voor winkels aan de Binnenweg. Er heeft ook nog een hennepkwekerij gezeten. Hoorne Vastgoed heeft op en rond dit bedrijventerrein diverse panden en grond opgekocht

met de bedoeling er een grote Vomar-supermarkt te vestigen. Daarvoor zullen ook enkele panden aan de Binnenweg vervangen worden door nieuwbouw. De HVHB volgt de plannen kritisch en zal er alles aan doen dat ook in de toekomst dit deel van de Binnenweg zijn (dorpse) karakter behoudt.

► De toegang tot het bedrijventerrein aan de Binnenweg.

► Binnenweg 72b in juni 2018. In de top van de gevel het raampje dat ook al te zien is op de foto op blz. 16.

Met dank aan Ed Leuven en Tiny Nijboer-Verdonschot.

Kunstschilder Jacob Doeser, de man met de alpinopet

Martin Bunnik

Jacobus Johannes Doeser (1884-1971) was een kunstschilder, tekenaar, illustrator en lithograaf met een uitgebreid oeuvre in verschillende stijlen. Een sociaal bewogen man met filosofische en theosofische interesses. Hij schilderde vooral stillevens met bloemen maar ook landschappen, stadsgezichten, portretten en dieren in een moderne vrije trant. Ruim dertig jaar woonde en werkte hij in Bennebroek.

▲ *Jacob Doeser.*

Jacob Doeser werd in 1884 in Utrecht geboren en reeds op de lagere school kwam zijn aanleg voor tekenen tot uiting. Hij ontwikkelde zelfstandig zijn teken- en schildertalent en mag daarom een autodidact genoemd worden.

De jonge jaren

Doeser begon met het schilderen van landschappen en interieurs van rooms-katholieke kerken. Al op jonge leeftijd

verbleef hij regelmatig in het buitenland. Zo had hij een atelier in de buurt van Parijs. Al snel had hij zijn talenten zodanig ontwikkeld dat hij bekend werd in schilderskringen en bij galeriehouders en musea. Omstreeks 1910 veranderde hij van thema en maakte hij vooral afbeeldingen van arme en sombere mensen, maar op een zodanige manier dat de toeschouwer zowel de ellende als de schoonheid van zijn werk voelde. Op zoek naar het tragische schilderde hij in de kliniek

van professor Jelgersma in Oegstgeest psychiatrische patiënten. Kunstcriticus R.P.W. de Vries vond Doesers buitenmodel hoofden van krankzinnigen maar niets en was van mening dat hij beter was in het vervaardigen van kerkinterieurs en tuintekeningen.

In 1913 exposeerde Doeser zijn sombere werk samen met zijn Larense dorpsgenoot, de kunstschilder Marinus Pieter Reus, in het Stedelijk Museum in Amsterdam.

In zijn Larense periode leerde hij het werk kennen van de luministische en pointillistische schilders Ferdinand Hart Nibbrig en Jan Sluijters, maar ook dat van Piet Mondriaan. Jacob Doeser bekwaamde zich ook in de lithografie (steendruk) met als resultaat een serie mooie affiches waarvan een aantal in het Nationaal Archief te vinden is.

Doesers latere werk bestond voornamelijk uit visueel aantrekkelijke en felgekleurde bloemstilleven. Hij moet er honderden geschilderd hebben.

► *'De dag zonder eind' (1912). Deze tekening maakte in 1912 deel uit van een tentoonstelling van Doesers werk in het gebouw van de Maatschappij ter Bevordering der Bouwkunst aan de Marnixstraat in Amsterdam.*

▲ Affiche van het Cabaret Kermesse d'été (1916).

► Bloemstillevens met tulpen, olieverf op doek, 60 x 80 cm. Collectie Studio 2000, Blaricum.

▲ *De Nederlands-hervormde kerk. Dit schilderij is te zien in het gemeentehuis van Bloemendaal.*

In 1926 woonde Doeser in Soest en was actief in het sociale leven in het dorp. Hij organiseerde bloemencorso's en theatervoorstellingen in de open lucht. Voor de openluchtvoorstellingen maakte hij de decors en voor het carnavalsfeest doeken in vrolijke kleuren met afbeeldingen van harlekijns, maskers en zotkoppen.

In augustus 1929 verhuisde Doeser naar Amstelveen waar hij bevriend raakte met de kunstminnende familie Westrik waar hij in zijn verdere leven mee op zou trekken. Toen de familie Westrik naar Zandvoort verhuisde en later naar Noordwijk, ging de kunstenaar mee.

Een bijzondere man in Bennebroek

In 1938 kocht de familie Westrik een huis aan de Bennebroekerlaan (nr. 10) en Jacob Doeser kreeg een atelier op de zolder. Aan de noordzijde van het huis werden onder de hanenbalken grote ramen gemaakt zodat er veel licht zijn atelier binnenviel.

In de Tweede Wereldoorlog hebben zijn schilderijen meermalen gediend om voedsel te betalen aan boeren uit de Haarlemmermeer. Na de oorlog betaalde hij vaak schulden af met werk van zijn hand. Zo vroeg hij regelmatig aan Bennebroekers zijn schilderijen te kopen. De familie van Drunen, die schuin tegenover zijn huis een drukkerij had, kocht regelmatig van hem. Toen hij weer eens een schilderij aanbood, antwoordde de drukker dat zijn hele huis al vol hing maar toch betaalde hij tien gulden voor Doesers werk.

Bennebroekers kenden hem als een in zichzelf gekeerde man die vaak met zijn alpinopetje op over de Bennebroekerlaan liep. Jacob Doeser was een groot dierenvriend. Zo werden er in de barre winter van 1963 in februari dagelijks vier broden in stukken gesneden en gevoerd aan de hongerige eenden in de sloot naast het huis. Hij verscheen zelfs op het televisiescherm vanwege zijn goede zorg voor zijn gevederde vrienden.

Jacob Doeser schreef ook gedichten. Hij had contact met literaire vrienden

KUNSTSCHILDER JACOB DOESER, DE MAN MET DE ALPINOPET

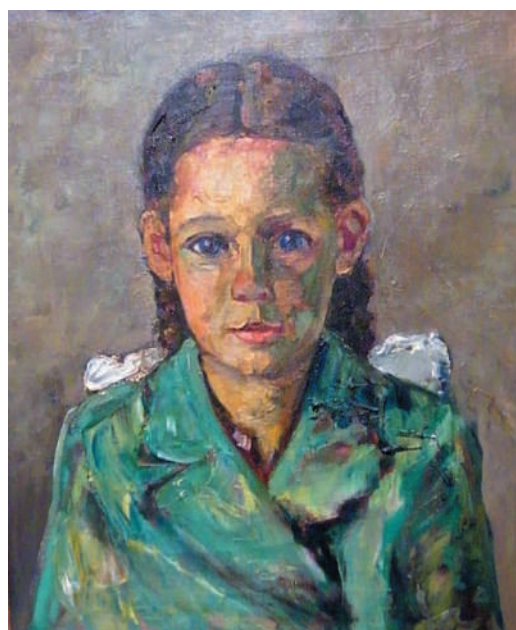

◀ *Jacob Doeser in zijn atelier aan de Bennebroekerlaan.*

▼ *Een Bennebroeks kind (Els Breek), olieverf op doek, 50 x 60 cm.*

in Haarlem onder wie Godfried Bomans die hem regelmatig bezocht. Op 21 september 1951 gaf Bomans een satirische voordracht 'Proeve ener kunstcritiek' ter gelegenheid van de opening van de tentoonstelling van werken van Jacob Doeser in het Internationaal Cultureel Centrum Amsterdam.

In 1969 verhuisde de familie Westrik naar de Winterlaan in Heemstede. De 85-jarige Doeser verhuisde natuurlijk mee, maar anderhalf jaar na de verhuizing stierf de veelzijdige kunstenaar plotseling.

◀ *Jacob Doeser voert de eenden in de koude winter van 1963.*

▲ *Bloemstilven*, ca. 1912-1915, olieverf op doek, 87,5 x 74 cm, Singer Laren, schenking K.F. Heinstichting 2006.

Bezielde lelies

Doeser's belangstelling voor de theosofie wordt duidelijk in zijn bekendste werk, een stilleven van een vaas met witte lelies omgeven door een aura (stralenkrans). Dit schilderij werd in 2001 voor een bedrag van 46.000 gulden op een veiling bij Christie's in Amsterdam

verkocht. Doeser schilderde het in zijn Larense periode (1910-1915) in een luministische stijl. De Utrechtse kunsthandelaar Jan Juffermans gebruikt de woorden 'bezielde lelies' in zijn artikel over dit schilderij.

Exposities

Doeser heeft veel geëxposeerd o.a. in het Frans Hals Museum en het Stedelijk Museum. In 1949 werden tachtig schilderijen geëxposeerd in Galerie Müller in Buenos Aires. Jacob Doeser was lid van het genootschap van beeldende kunstenaars 'Kunst zij ons doel' in Haarlem en van St. Lucas in Amsterdam.

In juni 2001 werd door de werkgroep Tentoonstellingen Bennebroek een tentoonstelling in het gemeentehuis van Bennebroek georganiseerd onder de titel 'Een hommage aan Jacob Doeser'.

Bronnen

Maarten Verkaik, 'Een merkwaardig man in Bennebroek', in: Brochure bij de tentoonstelling in het raadhuis van Bennebroek, juli 2001.

Jan Juffermans, 'Bezielde lelies van Jacobus Doeser', in: *Galerij*, september 2001.

'J.J. Doeser: Kunstschilder en groot dierenvriend', in: *De Bollenstreek*, 1-2-1963.

<http://www.verdwenensoest.nl/artikel/378/openluchtvoorstelling>

<https://www.delpher.nl>

<https://nha.courant.nu>

<https://ilibriana.wordpress.com>

Met dank aan Hans Dammers, Bennebroek.

Quanjers vulgoot: uitvinding in 1938

Marloes van Buuren

In 1938 deed Heemstedenaar J.H. Quanjer een uitvinding die het makkelijker maakte om de ketel van de centrale verwarming zonder morsen te vullen met kolen.

► Handig de ketel van de centrale verwarming bijvullen, dat was de claim van de uitvinding van H.J.Quanjer. De foto is gemaakt in 1938 op de Jaarbeurs in Utrecht.

QUANJERS VULGOOT: UITVINDING IN 1938

Centrale verwarming gestookt op kolen? Jazeker, dat kwam in de eerste helft van de 20ste eeuw nog volop voor. Tot de Eerste Wereldoorlog waren het vooral grote villa's en instellingen die centrale verwarming hadden. Daarna werden geleidelijk aan ook steeds meer kleinere huizen met centrale verwarming gebouwd. Eén van die huizen was in 1934 Johannes Verhulstlaan 36, een vrijstaand huis met garage. Hier woonde vanaf voorjaar 1935 J.H. Quanjer, oud-commissaris van politie in Amsterdam, onder andere van bureau Warmoesstraat. Hij ging in 1935 op 58-jarige

lijkheden: behalve als 'vulgoot' kon hij ook dienen als opvangbak voor as en sintels. Quanjer vroeg er octrooi op aan en zijn uitvinding werd in 1938 getoond op een van de beurzen in de Jaarbeurs van Utrecht.

Een journalist van de *Eerste Heemsteedsche Courant* liet zich de vulgoot demonstreren bij Quanjer thuis. Moeizaam schudde met de kolenkit en morsen waren volgens de uitvinder verleden tijd. Je veroorzaakte minder stof en lawaai en kon toe met minder vulbeurten. Via je verwarmingsinstallateur kon het apparaat voor iedere ketel

▲ *Demonstratiefoto van het opvangen van de as en sintels.*

leeftijd om gezondheidsredenen met vervroegd pensioen.

Blijkbaar vond Quanjer het vullen van de verwarmingsketel met kolen een onhandig en vervelend klusje, want hij bedacht een praktisch hulpmiddel. Het was een bak van gegalvaniseerd ijzer met een schuine bodem en een beweegbare klep. De bak had twee gebruiksmoge-

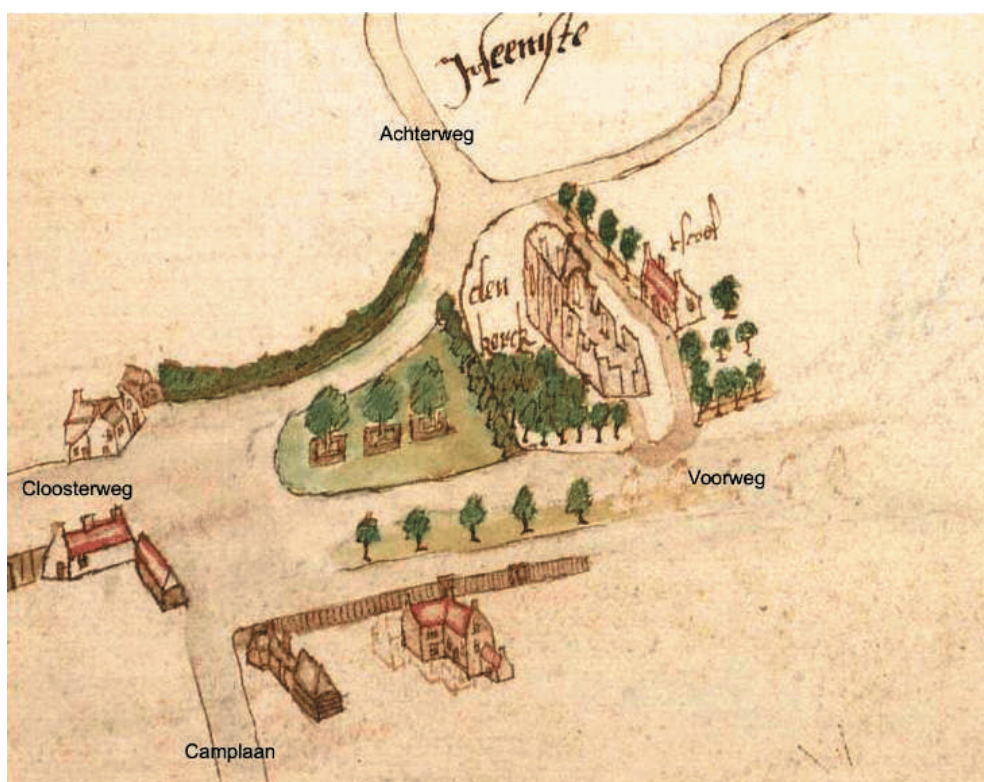
passend gemaakt worden. Het is twijfelachtig of de vulgoot een succes werd, want na het bericht in de krant van 10 juni 1938 is er niets meer over te vinden. Wat overblijft zijn de fraaie foto's die op de Jaarbeurs gemaakt werden.

Quanjer overleed in 1952 op 75-jarige leeftijd en werd in stilte in Heemstede begraven.

Unieke resten uit de Late IJzertijd

Anja Kroon

In maart van dit jaar is het hernieuwde Wilhelminaplein in gebruik genomen. Voorafgaand aan de herinrichting vond een archeologisch onderzoek plaats dat tot onverwachte resultaten leidde. Dit artikel is gebaseerd op het rapport van ADC ArcheoProjecten uit 2017.

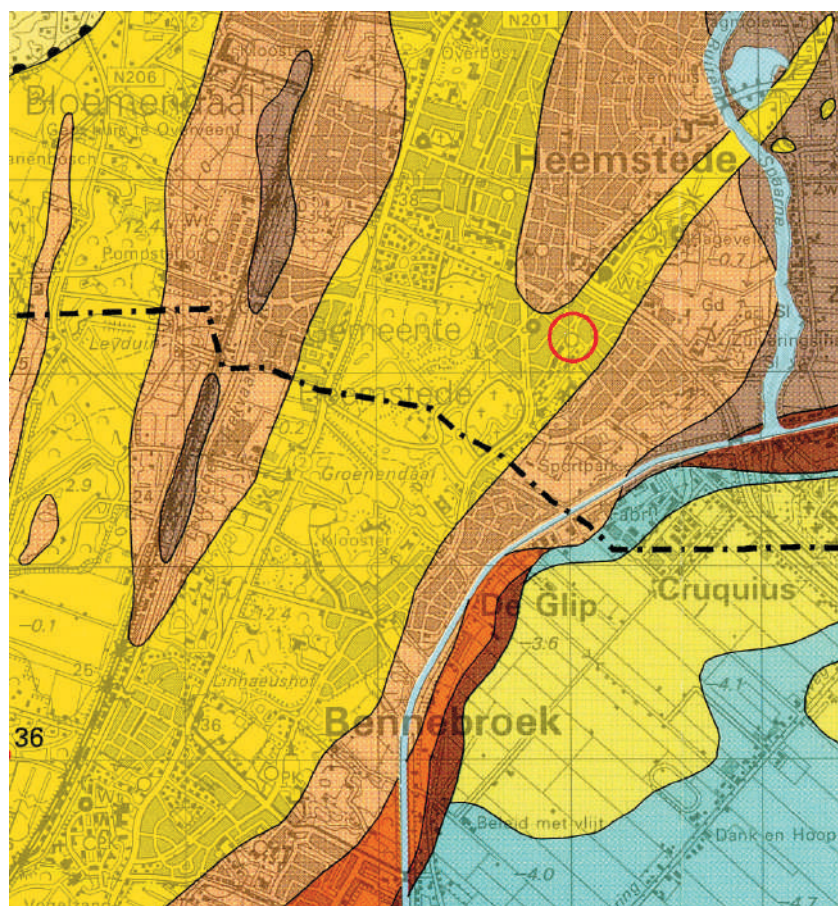

► *Het dorpsplein in 1596 getekend door Pieter Bruijnszoon. Het noorden is links.*

Het gebied rond het Wilhelminaplein vormt de oude kern van Heemstede. Hier is het dorp ontstaan dat voor het eerst in 1284 in een akte werd genoemd. De leenheer van Heemstede vestigde zich vlakbij in een kasteel langs de oever van het Spaarne, het tegenwoordige Oude Slot, en in 1347 werd er een kapel gebouwd op de plek van de huidige kerk aan het plein. Opvallend is dat op kaarten van rond 1600 het plein al de vorm heeft, zoals wij die nu nog kennen. Hoe het plein er voor deze tijd uitzag is niet bekend.

De oudste strandwal

De dorpskern ligt op de oudste, oostelijke strandwal in Zuid-Kennemerland, die circa 5200 jaar geleden gevormd is. De strandwal ontstond als een langgerekte zandbank in de zee, die door het aangevoerde zand steeds hoger kon worden en door allerlei geologische processen steeds verder landinwaarts kwam te liggen. Westelijk van deze strandwal ontstonden weer nieuwe banken en duinen. De hogere strandwal bood een droge woonplaats tussen nattere gebieden met bos, moerassen en veen en was vanaf

▲ In de rode cirkel de locatie van het Wilhelminaplein op de meest oostelijke uitloper van de strandwal waarop ook Hageveld ligt. (Vereenvoudigde Geologische Kaart van Haarlem en omgeving, Rijks Geologische Dienst Haarlem, 1995).

het ontstaan in principe bewoonbaar. In deze periode begonnen de mensen in ons land met landbouw, maar uit die heel vroege tijd zijn in Heemstede geen vondsten aangetroffen.

Vragen

Voor de recente herinrichting van het Wilhelminaplein plaatsvond, gaf de gemeente Heemstede opdracht aan ADC ArcheoProjecten uit Amersfoort om archeologisch onderzoek te doen. Dit was nooit eerder gebeurd op deze voor de Heemstedse historie belangrijke locatie. Het is bekend dat de bodem in Nederland op veel plaatsen verstoord is door de bouw van huizen, aanleg van riolering en vele soorten kabels en

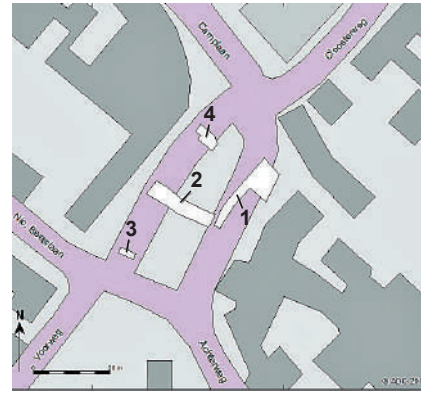
leidingen. De vraag was dan ook, in hoeverre de grond onder het Wilhelminaplein verstoord was en of er archeologische vindplaatsen waren die nader onderzocht moesten worden. Concrete vragen waren: zijn er sporen aanwezig, zitten er voorwerpen in de grond en zo ja, uit welke tijd stammen die en hoe is de conditie? Moet er nader onderzoek volgen? En is de vindplaats belangrijk genoeg om te conserveren?

Specifiek voor het plein was ook de vraag of de rooilijn aan de westkant in de loop van de tijd meer naar het westen was verschoven. In dat geval zouden er misschien nog muurresten van erfafscheidingen of hekken langs de vroegere rooilijn in de grond kunnen zitten.

Proefboringen

Een gedegen vooronderzoek volgde, onder andere aan de hand van oude kaarten, maar ook door circa 14 proefboringen. Deze boringen, soms tot 5 meter diepte, langs de randen en midden op het plein, wezen uit dat de bovenste laag van 90 tot 180 cm omgewerkt was met puin, aardewerk en mortel. Niet vreemd, want in het verleden werden wegen en pleinen vaak opgehoogd met puin. Daaronder bevonden zich 'schone duinafzettingen', zand dus.

De proefboringen toonden ook aan dat er waarschijnlijk twee zones interessant waren met een grote kans op archeologische vondsten. Ten eerste het terrein aan de zuidkant langs de begraafplaats van de kerk, omdat vermoed werd dat de begraafplaats vroeger groter was. Maar ook de westkant van het plein leek interessant.

▲ De vier ingetekende proefsleuven of werkputten.

eventuele vindplaats. Besloten werd alleen die delen te onderzoeken die door het grondwerk nog verder verstoord zouden worden. Dat betekende dat het vaststellen van de noordgrens van het kerkhof afviel, omdat op dit deel van het plein geen werkzaamheden zouden plaatsvinden.

De vier proefsleuven werden ingetekend op de plaats van het nieuwe hoofdriool midden onder het plein, bij een aantal nieuwe rioolansluitingen van huizen aan de westkant en op de plek waar een nieuwe boom geplant zou worden in de noordoosthoek. Door deze proefsleuven kon de archeologische waarde van het hele plein goed bepaald worden.

De diepte in

Na het voorzichtig weggraven van het wegdek en de laag ophogingspuin werd het vrijkomende horizontale vlak van de strandwal bestudeerd en het resultaat hiervan nauwkeurig vastgelegd. Alle uitgegraven grond werd met een metaaldetector onderzocht.

De vraag of de grond onder het Wilhelminaplein verstoord was kon

▲ Een onderzoeker aan het werk in werkput 1.

Proefsleuven

Naar aanleiding van deze uitkomsten kozen de archeologen ervoor om, na overleg met de gemeente, een aantal proefsleuven of werkputten te graven. Een proefsleuf is een lange sleuf, bedoeld om een eerste indruk te krijgen van een

UNIEKE RESTEN UIT DE LATE IJZERTIJD

snel beantwoord worden: ja, het hele plein was verstoord. Onder het westelijk deel van het plein lag van noord naar zuid een diepriool en een gasleiding en midden onder het plein lag van noord naar zuid een diepgelegen waterleiding met de bijbehorende huisaansluitingen. Put 4 was hierdoor volledig verstoord en leverde geen informatie op. Werkput 3 was grotendeels verstoord maar bevatte toch enkele paalsporen, dat wil zeggen verkleuringen die aangeven dat daar ooit een houten paal in de grond heeft gezeten.

de aard van het spoor en de vorm en de diepte vast te stellen.

Verwachte en onverwachte sporen

Het Wilhelminaplein is door de eeuwen heen het centrum van het dorp gebleven, waaromheen de bebouwing zich uitbreidde. Voorafgaand aan het onderzoek werden daarom resten uit de late Middeleeuwen (vanaf de 11de eeuw), maar zeker overblijfselen uit de Nieuwe Tijd, de periode van 1500 tot heden, verwacht.

► In werkput 2 is aan de oostkant een grote kuil met een rommelige vulling aangetroffen die op zijn vroegst in de Middeleeuwen te dateren is.

Gelukkig was op sommige plaatsen de verstoring geringer. Aan de oostkant van de werkputten 1 en 2 lagen wat minder kabels en leidingen, die ook niet zo diep waren ingegraven. Hierdoor was het archeologisch niveau min of meer intact en konden de onderzoekers duidelijke sporen aflezen.

In het zichtbare zand van de strandwal werden sporen uit heel verschillende tijdperken gevonden. Een aantal hiervan werd 'gecoupeerd', dat wil zeggen dat de helft verticaal werd weggegraven om zo

Deze vooronderstelling klopte, maar de archeologen troffen ook onverwachte en interessante sporen aan van veel eerdere datum, namelijk de Late IJzertijd (250-12 voor Chr.) Ze stuitten op een greppel en paalsporen en ze vonden aardewerken scherven. Het bijzondere van deze vondsten is, dat er in onze regio nog niet eerder sporen van bewoning uit de Late IJzertijd bekend waren. Men houdt er rekening mee, dat er ook elders in Heemstede sporen uit deze tijd gevonden kunnen worden.

▲ Een paalspoor uit de Late IJzertijd in werkput 1. Goed te zien is de verkleuring die het hout aan het oppervlak en in de verticale doorsnede in het zand heeft veroorzaakt.

▲ Alle sporen zijn geprojecteerd op de kaart van Balthasar Florisz van Berckenrode uit 1627. Een grote kuil aan de westkant van werkput 2 (in rood) bevatte aardewerk uit de 16de of 17de eeuw, maar kon niet gerelateerd worden aan een erfafscheiding.

De Late IJzertijd ging vooraf aan de Romeinse tijd en kenmerkt zich, zoals de naam al zegt, door het gebruik van ijzer voor gereedschappen en wapens. Helaas roest ijzer sneller weg in de grond dan brons of koper, zodat alleen in optimale omstandigheden ijzeren voorwerpen in de grond bewaard blijven.

De meeste sporen zijn gevonden in de werkputten 1 en 2. In werkput 1 waren

voornamelijk paalsporen en een smalle greppel uit de Late IJzertijd aanwezig. De sporen in het centrale deel van werkput 2 voeren ook terug naar deze tijd, maar hier zijn ook twee grote kuilen gevonden met aardewerkresten. Een kuil uit de Middeleeuwen (450-1500 na Chr.) en een uit de Nieuwe Tijd. Restanten van erfafscheidingen aan de westkant zijn niet gevonden, mogelijk lagen ze buiten de putten, maar de grond was op die plek ook erg verstoord. In totaal zijn er 38 archeologische sporen beschreven.

Hoge waardering

Het archeologisch rapport noemt het hele Wilhelminaplein als vindplaats behoudenswaardig, vanwege de unieke sporen uit de Late IJzertijd. De paalsporen en de aardewerkfragmenten wijzen mogelijk op een huis of erf of misschien de kern van een nederzetting. Hoewel de sporen in een beperkt gebied zijn gevonden, mag verwacht worden dat zij zich onder het hele Wilhelminaplein bevinden. Daarbij waren de vondsten redelijk goed geconserveerd.

Er zijn bij het archeologische onderzoek op het Wilhelminaplein geen opzienbarende vondsten als sieraden of munten gedaan. Toch is het fascinerend om te weten dat er in de eeuwen voor onze jaartelling op deze plek al mensen op het zand van de strandwal rondliepen, die palen in de grond sloegen om een onderkomen te maken en die aardewerken schalen en kommen gebruikten waarvan wij nu nog fragmenten kunnen vinden.

Bronnen

F.R. Hazenberg, *Landgoed Hageveld Heemstede, 5000 jaar bewoningsgeschiedenis*, 2011.

W. Jeezer, *Heemstede Wilhelminaplein. Een inventariserend onderzoek in de vorm van proefsleuven*. ADC Rapport 4405, 2017.

Met dank aan Willem Jeezer.

Villa 'Muurzicht'

Marc de Bruijn

Een fraaie villa aan de Voorweg werd in 1938 afgebroken, hoewel hij nog geen veertig jaar oud was. In de plaats daarvoor kwam er een rij van tien huizen.

▲ Villa 'Muurzicht' aan de Voorweg in 1934. Rechts achter de melkboer met kar en paard, de achterkant van Meer en Bosch.

‘Een mooi stukje Oud-Heemstede ‘verdwijnt’, zo kopt het *Haarlems Dagblad* in september 1938. Het gaat over de kleine buitenplaats ‘Muurzicht’ aan het einde van de Voorweg, ‘die met haar hoge geboomte een aansluiting vormde met Meer en Bosch en juist dat gedeelte van den Voorweg een karakteristiek cachet verleende. (...) Een sfeer was hier aanwezig, die rustig dorpsch aandeed. De bruine beuken in den tuin van Muurzicht, van een eerbiedwaardigen ouderdom, konden wedijveren met de mooiste in deze gemeente en ze waren de trotsch van vorige eigenaars én van de

bewoners in de omgeving. Ook zij zullen geveld worden’.

Nieuwe bewoners

In ‘Muurzicht’, Voorweg 9, woonde Willem Adriani. Geboren in 1841 in het Groningse Zuidbroek kwam deze gezagvoerder van de Stoomvaart Maatschappij Nederland na zijn pensionering met zijn echtgenote Jeltje Ranneft in Heemstede wonen. Dat was waarschijnlijk in 1896. Hij liet een forse villa bouwen. Eromheen een flinke lap tuin, zo groot dat de kinderen aan de Voorweg het later hadden

VILLA 'MUURZICHT'

over 'het land van Adriani'. Grond in Heemstede was niet duur en de villa lag strategisch met de tramrails voor de deur.

In die tijd lieten veel meer mensen villa's bouwen in Heemstede, langs de Van Merlenlaan (Welgelegen), op de hoek Van Merlenlaan-Herenweg (Zuidhoek en Eikenhof) en ook in de, toen nog bij Heemstede behorende, wijken Zuiderhout en Westerhout. Comfortabele ruime huizen waar het als gezin fijn

wonen was en je als je pensionado was rustig je jaren kon doorbrengen – ondertussen profiterend van de lage belastingdruk.

'Muurzicht' kreeg haar naam overigens pas in 1929, toen Meer en Bosch aan de Voorweg een

muur bouwde die er nog altijd is. Raads-lid Audretsch noemde het een gevangenismuur, 'waardoor een zeer mooie villa haar naam ironisch veranderde in villa Muurzicht'.

Notabelen

De bewoners van zo'n fraaie nieuwe villa werden direct door afkomst, opleiding en vermogen notabelen in het dorp. Als ze een 'life of leisure' hadden, bijvoorbeeld na hun pensionering, vervulden ze vaak maatschappelijke functies, passend bij hun stand of aanzien. Zo werd Willem Adriani in 1898 voorzitter van het Inhuldigingscomité voor koningin Wilhelmina en een jaar later betrokken bij de commissie die een hek deed plaatsen rondom de lindeboom, vanwege de inhuldiging geplant op het Wilhelminaplein. Door zijn inzet kwam er in 1901 een schietinrichting op het terrein achter Het Wapen van Heemstede aan datzelfde plein. En in 1908, toen Heemstede versierd moest worden vanwege de geboorte van prinses Juliana, kwam hij op het lumineuze idee om de straten te

versieren met vetpotjes: goedkoop en toch feestelijk.

In de politiek was Adriani minder succesvol: twee keer, in 1899 en in 1905, werd hij kandidaat gesteld voor de gemeenteraad door de Vrijzinnige Kiesvereniging (liberaal/protestant), maar beide keren niet gekozen.

Tegen de vlakte

Willem Adriani overleed in 1926. Zijn weduwe overleefde hem nog drie jaar, wonend op 'Muurzicht'. In 1934 werden er foto's gemaakt van het huis, toen al blijkbaar een karakteristiek voorbeeld van het oude Heemstede, dat meer en meer aan het verdwijnen was in de tomeloze bouwwoede van die tijd. We moeten ons dan goed realiseren, dat het huis toen nog geen veertig jaar oud was.

In 1938 ging villa 'Muurzicht' tegen de vlakte. 'Reeds is een aanvang gemaakt met het sloopen van huis en boomen. Geen wandelaar zal in het voorjaar ook meer stilstaan op Voorweg of Valkenburgerlaan om verrast te blijven luisteren naar het gezang van den nachtegaal, die ieder jaar weer opnieuw hier zijn nestje bouwde en zijn lied uitjubelde, temidden van de vele andere vogels, roodborstjes, meesjes, winterkoninkjes, boomkruipertjes en talloze andere, die men in de meer bewoonde wijken niet meer aantreft, doch die hier voor de opdringende bebouwing nog steeds een veilige wijkplaats hadden. Een stukje 'rust' is weer verdwenen om plaats te maken voor een rij woningen van niet minder dan 10 stuks.' Voorweg 9 t/m 27 kwamen in de plaats van 'Muurzicht'. En passant werd ook de Winterlaan aangelegd en bebouwd. Binnen korte tijd was de situatie aan het einde van de Voorweg totaal veranderd. Zoals er toen al zoveel veranderd was in Heemstede.

▲ *Haarlems Dagblad* 24-9-1938: herbruikbare materialen van villa 'Muurzicht' werden bij de sloop te koop aangeboden.

Bronnen

<https://nha.courant.nu>
<https://www.delpher.nl>

Jaren '30 woningen

Wat er voor Villa Muurzicht aan de Voorweg in de plaats kwam was een keurig rijtje jaren '30 woningen. Rode bakstenen, rode dakpannen, overhangende daken, erkers, kamers en suite met schuifdeuren met glas-in-lood. Het soort woningen dat Heemstede heden ten dage tot een gewilde woonomgeving maakt. Joost Kingma schreef over dit fenomeen: *De magie van het jaren '30 huis*. Statistisch gezien heeft Heemstede van alle gemeenten in Nederland het hoogste percentage jaren '30 huizen. Daarnaast scoort het ook hoog in de lijstjes met 'beste gemeenten om in te wonen'. Kingma legt in zijn boek een relatie tussen beide verschijnselen.

Aantallen woningen gebouwd 1925-1945	
Heemstede	25.6%
Hilversum	24.7%
Bloemendaal	24.6%
Wassenaar	24.2%
Laren	21.1%
Haarlem	19.2%
Zeist	16.1%
Heiloo	11.9%
Bergen NH	10.7%
Baarn	9.1%

bron: CBS Statline

Bosch en Hoven, van buitenplaats tot bouwterrein

Marloes van Buuren

De prachtige buitenplaats die Bosch en Hoven met name in de 18de eeuw was, viel midden 19de eeuw langzaam uiteen en vanaf 1921 werd het terrein in bouwkavels verkocht. Het hoofdhuis werd in 1934 gesloopt. Toch is er nog van alles over van deze buitenplaats van weleer.

An de oostkant van de Herenweg, tussen de huidige Van Oldenbarneveltlaan en de Adriaan Pauwlaan, lag *Bosch en Hoven*. Van een eenvoudige hofstede in de 17de eeuw groeide het uit tot de buitenplaats van grote allure waarover u in de vorige *HeerlijkHeden* heeft kunnen lezen.

▼ *Bosch en Hoven* in 1917.

Na de dood van Jacob Alewijn Ghijsen, eigenaar van 1726 tot 1760, erfden achter-

eenvolgens zijn dochter Elisabeth Jacoba, haar man Jan van Vollenhoven en diens tweede vrouw Maria Feitama de buitenplaats. Daarna was *Bosch en Hoven* meer dan vijftig jaar in handen van vader Willem en zoon Jacob Wilmink. De eerstvolgende bekende eigenaar was Steeven Johannes IJserstitt, doctor in de veeartsenijkunde. Na zijn dood in 1859 werd in openbare veilingen alles uitver-

► Schilder Conradin Cunaeus (1828-1895) was bekend om zijn hondenportretten. Hij schilderde de favoriete jachthond van Bernard Muller en maakte ook dit zomerse jachtportret en een andere, meer winterse versie. De drie schilderijen zijn nog in de familie.

kocht. Uit verkoopadvertenties blijkt dat *Bosch en Hoven* veel meer was dan alleen een prachtig buitenhuis. IJserstitt hield paarden, koeien en schapen, verbouwde rogge en had hooi van eigen weilanden. Opvallend is dat op de overplaats de huizen 'Klein Bosch en Hoven' en 'Smal Bosch en Hoven' te koop werden aangeboden, beide gelegen op teel- en bloembollenland.

Overplaats en buitenplaats waren vanaf 1859 vermoedelijk niet meer in één hand. In ieder geval had de volgende eigenaar, Arnoldine Justine Hubert, toen zij in 1866 overleed alleen bezittingen aan de oostkant van de Herenweg.

Schuttersmaaltijden onder de rode beuken

Arnoldine Hubert liet *Bosch en Hoven* na aan haar neef mr. Bernard Johannes Muller (ook wel Müller gespeld). Muller was advocaat en werd in 1852 tijdelijk commissaris van politie in Amsterdam. Hij is in de hoofdstad ook lid van de gemeenteraad geweest. Wellicht woonde hij al voor het overlijden van zijn nicht op *Bosch en Hoven*. Volgens een krantenartikel uit 1921 liet hij in 1861 de klok van

de ontmantelde buitenplaats *Bronstee* overbrengen naar *Bosch en Hoven* en centraal op de gevel plaatsen. In datzelfde artikel wordt beschreven hoe hij als kolonel-commandant van de Haarlemse schutterij schuttersmaaltijden hield onder grote rode beuken op *Bosch en Hoven*. Muller jaagde ook graag. Hij liet zich door de schilder Conradin Cunaeus (1828-1895) in jachtkostuum in de duinen portretteren en zijn lievelingsjachthond kreeg een eigen portret. Kroonprins Willem, de zoon van koning Willem III, logeerde in de jachttijd op *Bosch en Hoven* en zijn portret hing in 1921 nog in de rijk gemeubileerde salon waar hij overnacht had.

In 1881 overleed Mullers echtgenote Susanne Albertine Rivet. Zij kreeg een prachtig grafmonument op de Algemene Begraafplaats aan de Herfstlaan. Twee jaar later overleed Muller zelf. Hij was inmiddels gehuwd met de vijfentwintig jaar jongere Elisabeth Dubbeldemuts van der Sluys. Zij trouwde na het overlijden van Muller met Jan Daniel Onderwater (1843-1904), kapitein bij de artillerie. Onderwater was, net als Muller, voorzitter van de afdeling Haarlem van de Nederlandse Maatschappij van

► Graf op de Algemene Begraafplaats aan de Herfstlaan. Hier werden achtereenvolgens begraven: Susanne Albertine Rivet (1881), mr. Bernhard Jan Muller (1883), Jan Daniël Onderwater (1904) en Elisabeth Dubbeldemuts van der Sluys (1921). De met een doodskleed afgedekte obelisk symboliseert het afgebroken leven.

Tuinbouw en Plantkunde. In 1892, 1895 en 1899 werden in de tuinen van *Bosch en Hoven* begoniatoonstellingen gehouden. Onderwater overleed in 1904, Elisabeth overleefde ook hem ruim: zij stierf in 1921.

Globe en zonnwijzer in één

R. Wilkens-Arendsen de Wolff, dochter van de zus van Elisabeth Dubbeldemuts van der Sluys, erfde *Bosch en Hoven*. Het was haar echtgenoot, dr. J.A. Wil-

... het eilandje met ijskelder en kunstmatig grotje, daterend uit de 18de eeuw

kens, die in 1921 de journalist van het *Haarlems Dagblad* rondleidde over de buitenplaats. Wilkens liet het huis zien, vertelde over de tijd dat Muller er 'vorstelijk' leefde, wandelde met de journalist door de tuin, langs de koepel aan de Herenweg, de bloemen- en druiv-

▼ De globe in 1921 aan de achterzijde van *Bosch en Hoven*. De maker is niet met zekerheid bekend. De sokkel met acanthusbladeren en bloemguirlandes zou volgens E. Munnig Schmidt van Ignatius van Logteren kunnen zijn.

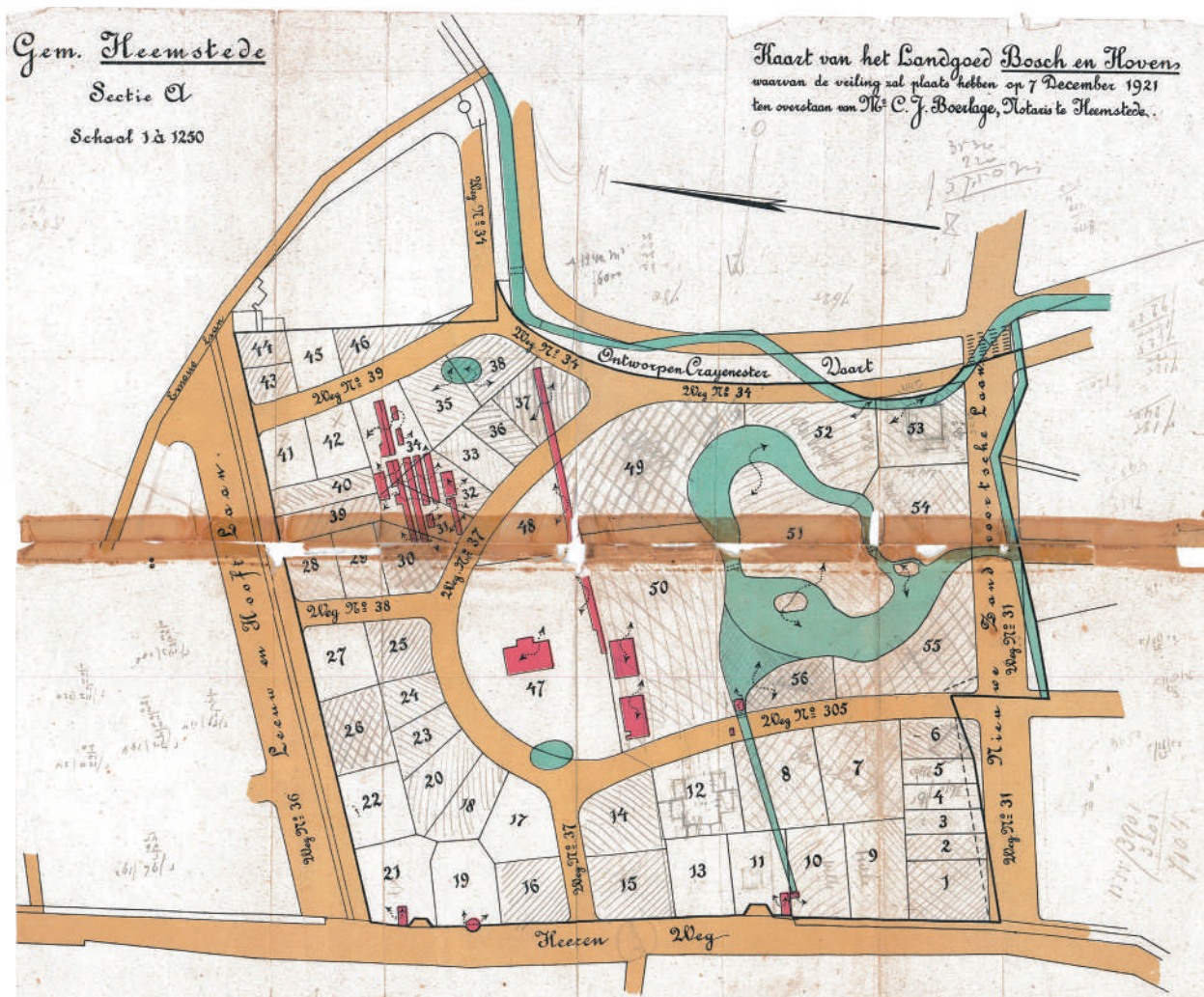

venkassen, de fruitbomen, moestuin en druivenschutting en toonde het eilandje met ijskelder en kunstmatig grotje, daterend uit de 18de eeuw. In de tuin stonden op dat moment ook nog de tuinbeelden van Bourscheit, die beschreven zijn in *HeerlijkHeden* 176. Maar ook een heel bijzondere globe die al voorkomt op een gravure van *Bosch en Hoven* uit 1761 of eerder. Vermoedelijk is de globe in januari 1922 gelijk met de beelden van

Bourscheit geveild. Hij is terecht gekomen op *Kasteel Heemstede* in Houten.

Het bijzondere van deze globe, een stenen bol met een diameter van ongeveer 46 cm, is dat het ook een

zonnwijzer is. Een aantal meridianen doet ook dienst als uurlijnen. De globe is prachtig gedetailleerd gegraveerd met de werelddelen afgebeeld zoals ze circa 1750 bekend waren. *Kasteel Heemstede* in Houten heeft sinds de zomer van 2016 een nieuwe eigenaar. De globe is

▲ *Verdeling in kavels bij de veiling van Bosch en Hoven in 1921. 47 is het hoofdhuis. Oranjerie en koetshuis (kavel 50, nu Caspar Fagellaan 8 en 10) en de voormalige koeienstal (kavel 34, nu Jacob Catslaan 7) zijn de enige gebouwen die behouden bleven. De koepel aan de Herenweg (op kavel 19) werd verplaatst.*

gerestaureerd en eind juni teruggeplaatst bij Kasteel Heemstede.

In 1921 opgesplitst in percelen

Heemstede was tegen 1920 druk bezig met het realiseren van het Uitbreidingsplan van 1912. Er zou volop gebouwd gaan worden, ook op de plek van *Bosch en Hoven*. De gemeente Heemstede kocht in 1919 *Bosch en Hoven* met alle grond voor 90.000 gulden. Van het huis en een deel van de grond hield Elisabeth Dubbeldemuts het vruchtgebruik tot haar overlijden in 1921. Op de veilingkaart van 1921 staan aan de noordkant de brede Leeuw en Hooftlaan (nu Johan van Oldenbarneveltlaan), aan de zuidkant de Nieuwe Zandvoortschelaan (nu Adriaan Pauwlaan) en daartussenin al geprojecteerd de Caspar Fagellaan, Johan de Wittlaan en Heinsiuslaan, met

nog slechts een nummer als aanduiding. Het hele terrein werd in 1921 in 56 percelen te koop aangeboden en kwam in handen van 15 eigenaren.

Uit de omschrijving bij de veiling blijkt goed hoe groot het huis *Bosch en Hoven* was: het souterrain met grote keuken, bijkeuken, kelder en wijnkelder; de bel-etage met onder meer de salon met fraai beschilderd plafond en dienkamer met provisiekast; op de eerste verdieping naast de grote slaapkamer, badkamer en wc nog vijf kamers. Van de begane grond naar de eerste verdieping was er een lift. Op de grote zolder waren vijf dienstbodenkamers. Op het terrein lagen twee herenhuizen en drie dienstwoningen, schuren, broeikassen, de koepel aan de Herenweg en verder bloem- en siertuinen, moestuinen, een boomgaard, bos en vijvers. De totale omvang was 9 hectare, 27 are en 34 centiare.

▲ *Het adres van het hotel-restaurant was nog Herenweg 132, maar feitelijk lag het aan de pas aangelegde Johan de Wittlaan. De vijver, die nog op de foto van 1917 staat, is hier gedempt. Het driehoekige plantsoentje is er nog en het ligt nu net in Haarlem.*

Hotel Bosch en Hoven

Het hoofdhuis van *Bosch en Hoven* kreeg een heel nieuwe bestemming. Tijdens de paasdagen begin april 1923 opende hotel-café-restaurant *Bosch en Hoven* zijn deuren. De compagnons Henk Leising en C. Menting hadden grootse plannen. In het interieur was veel nog origineel en zo had het etablissement zowel binnen als buiten een voorname uitstraling.

Het hotel telde 24 kamers met elektrisch licht, 'voornaam en rustig gelegen', 'restaurant 1e klas, prima consumptie, billijke prijzen'. Het ene na het andere tuinconcert werd in de krant aangekondigd, waarvan je kon genieten op de stoelen onder de hoge oude bomen. Het plezier mocht niet lang duren. Eind december 1923 werd C. Menting failliet verklaard. In oktober 1924 volgde het faillissement van Henk Leising, dat in december weer opgeheven werd. Het was de bedoeling dat er een herstart zou komen, maar dat is nooit gebeurd. Het pand kwam leeg te staan en raakte steeds verder in verval.

Spectaculair nachtelijk vervoer

Vanaf 1926 werd, mede met het oog op de te verwachten verkeersdrukte voor de Olympische Spelen in 1928 in Amsterdam, de Herenweg verbreed. De koepel van *Bosch en Hoven* stond in de weg. Er is sprake geweest van plaatsing in Groenendaal of het Openluchtmuseum in Arnhem. Maar het was C.J. Tienhoven uit Aerdenhout die de koepel kocht en hem liet overbrengen naar zijn huis *Klein Bentveld*, waar hij nu nog steeds staat op de hoek van

► *Interieur hotel Bosch en Hoven, 1923.*

► De koepel in de tuin aan de Zwarteweg in Aerdenhout.

de Mr. Enschedéweg en de Zwarteweg. Het afbreken, overbrengen en weer opbouwen van de koepel was een huzarenstukje, uitgevoerd door de firma Rijnierse uit Overveen. Het met lood beklede koepeldak werd opgevijseld en in z'n geheel getransporteerd. Met een doorsnee van 6,30 meter en gewicht van 5000 kilo ging het op twee aan elkaar gekoppelde wagens, getrokken door twee paarden. Met tien man personeel was Rijnierse op 1 december 1917 bezig

van 12 uur 's nachts tot half zes in de ochtend. In februari 1928 werd de achtkantige koepel weer opgebouwd.

In mei en juni 1928 werden de restanten van de oude muren van *Bosch en Hoven*, de fundamenteën van de koepel en de tuinmanswoning aan de Herenweg gesloopt.

Het grote huis met omliggende grond werd datzelfde jaar verkocht als bouwterrein en het was de bedoeling het huis te slopen. Ondanks herhaaldelijke

diefstallen van lood, koper en hout, brandstichting en vernielingen bleef het huis echter nog staan. Maar in 1933 werd er opnieuw brand gesticht en dit keer brandde het hele dak af. In 1934 werd het huis definitief gesloopt.

▲ De voormalige koeienstal van Bosch en Hoven, Jacob Catslaan 7 in Haarlem.

Wat is er nog over?

Eén van de gebouwen die behouden is, is de voormalige koeienstal, verbouwd tot woonhuis (Jacob Catslaan 7). Frans Harm heeft hierover geschreven in zijn artikel 'Het terrein van landgoed Bosch en Hoven na 1921' (*HeerlijkHeden* 150).

Aan de Caspar Fagellaan staan het voormalige koetshuis (nr. 8) en de voormalige orangerie (nr. 10). Beide zijn een rijksmonument.

Het huis Johan de Wittlaan 19 draagt de naam 'Bosch en Hoven' en in de sinds 1927 Haarlemse wijk Bosch en Vaart ligt de Bos en Hovenstraat. En natuurlijk heeft Heemstede aan de Adriaan Pauwlaan de Bosch en Hovenschool, mét het klokje van het oude *Bosch en Hoven*.

Nachtegalen

Het *Haarlems Dagblad* schreef op 14 april 1933: 'Zeer ten genoegen van de omwonenden en de vele wandelaars zijn ten Paaschdag de nachtegalen weder op Bosch en Hoven gekomen.'

Klokje van Bosch en Hoven

De koperen klok van *Bosch en Hoven* is, wellicht na de brand in 1933, naar de Bosch en Hovenschool overgebracht. Daar diende hij lange tijd als schoolbel. Andrea Schaars vertelde ons hoe dat ging toen zij ca. 1956 op de Bosch en Hovenschool zat. Eerst werd er drie keer geluid en dan moet je stil blijven staan waar je op dat moment was. Dan luidde de bel nog een keer en moest je 'in bedaarde pas' naar de plek waar jouw klas zich moest opstellen. Later was er een koeienbel en nu wordt er een bel met een steel gebruikt. Dat is praktischer, maar het is jammer dat het oude klokje niet meer luidt.

▲ Het voormalige koetshuis en de voormalige oranjerie (hier afgebeeld) werden in 1921 gekocht door Albertus M.J. van Huijstee, tabakshandelaar in Amsterdam. Bij de koop was de ook nu nog aanwezige, op het zuiden gerichte druivenschutting inbegrepen.

Belangrijkste bronnen

Noord-Hollands Archief

- Eigendomsbewijzen van de hofstede Bosch en Hoven, 1697-1869, T. 3707, inv. 137.
- Artikelen en foto's van de buitenplaats Bosch en Hoven, 1934 en z.j., T. 148, inv. 18.
- <http://nha.courant.nu> en <http://www.delpher.nl>

Frans Harm, 'Het terrein van landgoed Bosch en Hoven na 1921', in: *HeerlijkHeden* 150, 2011. Te lezen op: <http://hv-hb.nl/pdf/issue-150>.

P. van der Krogt, 'Een globe als zonnewijzer', in: *Caert-thresoor, Tijdschrift voor de geschiedenis van de kartografie in Nederland*, 1983, nr. 1.

E. Munnig Schmidt, 'Ignatius van Logteren en Jacob de Wit op Bosch en Hoven en huis Heemstede', in: *Jaarboekje Nifterlake* 2006.

<http://ilibriana.wordpress.com> (Bosch en Hovenschool)

Excursie, Open Monumenten Dag en Koffie met HeerlijkHeden

Wandeling langs de Burgwal in Haarlem, woensdag 15 augustus

Op 15 augustus maken we onder leiding van Peter van Graafeiland een wandeling langs de Burgwal, tussen het Spaarne en de Amsterdamse buurt in Haarlem. Langs het Spaarne stonden veel molens. Stellingmolen de Adriaan was de enige molen binnen de stadsgrenzen. Zeventig jaar na de brand in 1932 werd hij herbouwd en nu staat hij weer in volle glorie te draaien. Hij functioneert niet meer als tras-, tabaks- of graanmolen, maar is nu ingericht als museummolen.

Van groot belang voor de Haarlemse industrie waren de talrijke bierbrouwerijen. De panden zijn nog te herkennen aan hun mooie gevelstenen. En er was ook veel scheepsbouw aan het Spaarne. Hier werden kleine schepen gebouwd voor de binnenvaart.

Er zijn nog veel meer mooie gebouwen in deze omgeving: de Amsterdamse poort, het Hodshonhuis, de Haarlemmeroliefabriek, het St. Jacobs Godshuis, het huis van Kenau enzovoort. Of we daar allemaal tijd voor hebben? We zullen het zien.

Verzamelen:	Molen de Adriaan, Papentorenvest 1a
Aanvang:	10.00 uur
Kosten:	HVHB-leden gratis, niet-leden € 5,- (graag vermelden of u lid bent)
Aantal deelnemers:	25 personen
Opgeven bij:	Marijke van Donge, vandonge47@gmail.com of bij Theo Jonckbloedt 023-5294499

► *Molen de Adriaan brandde af op 23 april 1932. In 2002 is hij herbouwd op dezelfde plek.*

Open Monumentendagen, zaterdag 8 en zondag 9 september

Het thema van de Open Monumentendagen is dit jaar 'In Europa'. In Heemstede kunt u dit jaar ook *Berkenrode* bezoeken, dat misschien onverwacht óók met Europa te maken heeft. U leest erover in dit nummer.

Open in Heemstede op zaterdag 8 september, 11.00 - 15.00 uur

Oude Kerk, Wilhelminaplein 12
 Rijtuigenmuseum van Schagen, hoek Achterweg/Wilhelminaplein
 Bakkershuisje, Blekersvaartweg 23
 Molentje van Groenendaal
 Berkenrode, Herenweg 133 (ingangshek, rondleidingen onder begeleiding, tijdstippen worden nader bekend gemaakt)
 Tuin Huis te Manpad, Herenweg 7-11
 De Oude Meelfabriek, Glipperweg 94
 Waternetmuseum, Leidsevaartweg 73

▲ Tuinbeeld op Berkenrode, Leda en de zwaan.

Open in Heemstede op zondag 9 september

De Oude Meelfabriek, Glipperweg 94
 OLV Hemelvaartkerk, Valkenburgerplein
 Kom in mijn tuin, Herenweg 16 (in het Groenendaalse bos, tegenover de Manpadslaan)

Activiteiten in het Pomphuis

Ook in ons eigen Pomphuis organiseren we diverse activiteiten:

- Een tentoonstelling van schilderijen uit onze eigen collectie, met veel karakteristieke Heemstedse plekjes en monumenten (8 en 9 september, 15 en 16 september, 11.00 - 15.00 uur)
- Een quiz (met prijzen) over monumenten in Heemstede en Bennebroek (8 en 9 september, 15 en 16 september)
- Muziek van Harmonie St. Michaël Heemstede (13.30 uur Pomphuis - en 11.30 uur bij het raadhuis)

Meer informatie

De openingstijden en de volledige informatie vindt u op onze website www.hv-hb.nl, in onze nieuwsbrief van rond 1 september en in de plaatselijke kranten. Ook komt er een flyer die op verschillende plekken in Heemstede en Bennebroek af te halen zal zijn.

Bennebroek

Voor het programma in Bennebroek: zie www.onsbloemendaal.nl.

Koffie met HeerlijkHeden, 26 september, 14.30 u in het Pomphuis

Wat is het gezellig om met een groepje mensen in ons Pomphuis herinneringen op te halen aan het Heemstede en Bennebroek van weleer. Tijdens zo'n bijeenkomst staan een of twee artikelen uit de laatste HeerlijkHeden centraal. De auteurs of andere betrokkenen vertellen dan nog iets extra's over het onderwerp en laten foto's zien die ze niet in het artikel kwijt konden. De aanwezigen kunnen op hun beurt vertellen over de herinneringen die ze aan het onderwerp hebben.

Op een woensdagmiddag in mei hadden we onze tweede 'Koffie met HeerlijkHeden'. We lieten toen onder andere filmbeelden zien van de Floratentoonstellingen in 1925, 1935 en 1953 in Groenendaal. En er was ook een filmpje over de muziektent die tot in de jaren negentig 's zomers in Groenendaal heeft gestaan. Er waren meer dan twintig belangstellenden en het was wederom een geslaagde bijeenkomst. Gezellig en informatief.

Onze volgende 'Koffie met HeerlijkHeden' is **woensdagmiddag 26 september, van 14.30 tot 16.00 uur in het Pomphuis**. Dan laten we vooral veel mooie afbeeldingen zien van de buitenplaats *Bosch en Hoven*. Zie ook de twee artikelen hierover in deze en de vorige *HeerlijkHeden*. Er zijn wellicht oudere Heemstedenaren die nog weten dat het oude huis er nog stond, zij het in bouwvallige staat.

Komt u ook een keer? Omdat onze ruimte beperkt is vinden we het handig als u zich van tevoren aanmeldt. Dat kan bij Ellen Kerkvliet, 023 5383690 of ellenkerkvliet@gmail.com

Verslag voorjaarsbijeenkomst en Algemene Ledenvergadering HVHB, 7 juni 2018

De Voorjaarsbijeenkomst van de HVHB, gecombineerd met de Algemene Ledenvergadering, vond dit keer plaats in de burgerzaal van het raadhuis in Heemstede. Op deze pagina's vindt u een beeldverslag. Het officiële verslag wordt binnenkort op de website geplaatst en zal geagendeerd worden voor de ledenvergadering in 2019.

De avond bevatte de volgende onderdelen:

- Ledenvergadering en mededelingen van het bestuur.
- Lezing over Berkenrode door Maarten van Eeghen, bestuurslid van de Stichting Berkenrode, en Peter Verhoeff, verbonden aan de Stichting In Arcadië, onderzoeksbureau voor groen erfgoed.
- Uitreiking van de Burgemeester David Eliza van Lennep Erfgoedprijs 2018.
- Borrel na afloop.

► *Marc de Bruijn treedt na twaalf jaar bestuurslid Communicatie te zijn geweest af en is reglementair niet herkiesbaar. Voorzitter Jaap Verschoor memoreert dat communicatie voor Marc veel meer inhield dan de spreekwoordelijke 'persberichten en onderhoud website'. Hij schreef bijdragen voor HeerlijkHeden en voor de boeken Groenendaal en Heemstede Vooruit!, twee publicaties waartoe hij ook het initiatief nam. Andere belangrijke initiatieven van Marc waren de digitalisering van de gemeenteraadsnotulen van Heemstede en het instellen van de Erfgoedprijs, en de twee Beleidsplannen van de vereniging zijn voor een belangrijk deel van zijn hand. Jaap bedankt Marc namens de vereniging voor al zijn inspanningen in de afgelopen jaren. Marc dankt iedereen met wie hij heeft kunnen samenwerken binnen en buiten de vereniging.*

◀ *Omdat het Pomphuis sinds eind 2017 een belangrijke plek in de activiteiten van de HVHB inneemt, is Louis Goulmy op de ledenvergadering benoemd tot bestuurslid Pomphuis. Namens de HVHB verwelkomt voorzitter Jaap Verschoor hem in het bestuur.*

► Maarten van Eeghen (hier bij een rondleiding op Berkenrode) geeft een korte inleiding over Berkenrode in de recente geschiedenis en gaat in op de plannen van de Stichting Berkenrode om het landgoed te herstellen. Er is achterstallig onderhoud aan het groen en ook de gebouwen moeten worden opgeknapt. Hiervoor zijn extra inkomsten noodzakelijk, via subsidies, maar ook via drie te realiseren woningen. Het doel is te komen tot een duurzaam gezonde financiële exploitatie en versterking van de cultuurhistorische aspecten.

Peter Verhoeff, als landschapsarchitect werkzaam bij de Stichting In Arcadië, licht de plannen toe om Berkenrode meer toekomstbestendig te maken. Met foto's en tekeningen van oude en huidige situaties schetst hij een duidelijk beeld van de geschiedenis van het landgoed en de bewoners vanaf 1284, en hoe in het herstel van het park de verschillende onderdelen van de buitenplaats aangepakt zullen worden en hun karakter versterkt kan worden. Ook geeft hij aan hoe de drie woningen op verantwoorde manier kunnen worden ingepast in de omgeving.

► De winnaar van de Burgemeester David Eliza van Lennep Erfgoedprijs 2018 is de Stichting Behoud van het St. Luciaklooster. De penning werd door juryvoorzitter Olga van der Klooster uitgereikt aan een van de initiatiefnemers, Juan Christoffels, die de trofee trots aan de zaal laat zien. Op de achtergrond juryvoorzitter Olga van der Klooster.

▲ Aan de twee andere genomineerden, Hans Krol en directeur Lieuwe Zoodsma van het Noord-Hollands Archief (op de foto de 2de en 3de van links), werd een oorkonde uitgereikt.

▼ Ondanks de hoge temperaturen waren erop 7 juni zo'n 130 mensen op de voorjaarsbijeenkomst aanwezig. Tijdens de borrel na afloop ontstonden geanimeerde gesprekken. Over Berkenrode, de Erfgoedprijs, de vereniging en tal van andere onderwerpen.

Flora: mooie tentoonstelling, maar ook mooie verhalen

In april en mei van dit jaar vond in het Pomphuis een expositie plaats over de Flora's, de grote bloemententoonstellingen die in 1925, 1935 en 1953 in Groenendaal zijn gehouden en die de voorlopers zijn van de huidige Floriades. Heel bijzonder: de bezoekers kwamen niet alleen kijken, maar hadden ook veel verhalen over de Flora's te vertellen.

▲ Op 21 april werd de Flora-tentoonstelling in het Pomphuis geopend in aanwezigheid van twee Haarlemse bloemenmeisjes. Verder van links naar rechts Marlijn de Vries, Marc de Bruijn, Ruud Bannink, Jaap Verschoor, Ruud van der Molen en Louis Goulmy.

De openingshandeling werd verricht door Johan van Scheepen, als taxonoom en bibliothecaris verbonden aan de KAVB - de Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur, die de Flora's destijds organiseerde.

De expositie was samengesteld door Ruud Bannink en Ruud van der Molen. De eerste Ruud selecteerde foto's en affiches uit het Noord-Hollands Archief en het verenigingsarchief, de tweede Ruud heeft geput uit zijn fantastische verzameling van alles wat maar met de Flora's te maken heeft. Behalve uit veel foto's, posters en informatie op papier bestaat die ook uit kopjes, tegeltjes, potjes, penningen, theelepeltjes, puzzels, vlaggetjes en speldjes. Een unieke collectie, en heel bijzonder voor Heemstede.

De tentoonstelling is goed bezocht. Heel wat bezoekers hebben de Flora van 1953 nog meegemaakt. Daarom was het voor velen van hen niet alleen leuk om te kijken naar al het moois, maar ook om elkaar verhalen te vertellen en herinneringen te delen. En ook daar is het Pomphuis van de HVHB voor bedoeld!

Reacties en schenkingen

Naar aanleiding van de Floratentoonstelling kreeg Ruud van der Molen een aantal heel leuke reacties en kon hij zijn collectie ook nog uitbreiden.

De firma B.W. Reinders, destijds gevestigd aan de Keizersgracht 306 in Amsterdam, verkocht op de Flora van 1953 zijden shawls met bloemmotieven en de naam van de tentoonstelling. Directeur bij dit bedrijf in zijden dassen en shawls was E.A. van Hasselt. Zijn dochter Anita van der Krol-Hasselt uit Aerdenhout liet weten dat haar zusje Marijke en zij jurkjes hadden die hun moeder na de Flora gemaakt had van overgebleven shawls en stuurde een leuke foto.

▲ De shawls van de firma Reinders werden in Heemstede, behalve op de Flora, ook verkocht bij Tuitel-van der Wel, Binnenweg 125 in Heemstede.

▲ Jurkjes gemaakt van overgebleven shawls van de Flora 1953.

Mevrouw A. Ekel uit Heemstede verbleef aan het einde van de Tweede Wereldoorlog als 12-jarig meisje in een gezondheidshuis in Schoorlham bij Warmenhuizen en maakte daar ook de bevrijding mee. Met de beheerders van het gezondheidshuis, opa en oma van Lonkeren, hield ze jarenlang goede contacten en in 1953 bezochten ze samen de Flora in Heemstede. Mevrouw Ekel, toen 20 jaar oud en inmiddels verloofd, kreeg ter gelegenheid van dit bezoek een tafellaken met de opdruk 'Flora 1953 Holland' voor haar uitzet cadeau. Ze heeft het sindsdien ruim zestig jaar lang ieder jaar met Pasen als tafellaken gebruikt.

▲ Tafellaken met de opdruk 'Flora 1953 Holland'.

Reyer Bernson uit Haarlem vond in het archief van zijn vader, architect W. Bernson, de ontwerptekeningen van een 'paviljoen' voor Droste op de Flora van 1953. De kiosk is in een iets andere vorm ook daadwerkelijk gerealiseerd.

▲ Ontwerptekening en gerealiseerd Drostepaviljoen.

► Droste maakte ter gelegenheid van de Flora ook twee soorten repen.

De HVHB kreeg per mail een aantal leuke foto's binnen van Melchior Poldermans. Hij bezocht de Flora van 1953 als jongetje van vijf jaar en heeft er nog vage herinneringen aan.

◀ Melchior (met indianentooi) en Maarten Poldermans op de Flora van 1953.

Handgeschreven teksten woordelijk doorzoeken

Voor steeds meer informatie hoef je niet meer naar een bibliotheek of archiefinstelling. Je vindt het gewoon thuis op je pc, laptop, tablet of smartphone. Dat geldt niet voor teksten die met de hand geschreven zijn. Het Noord-Hollands Archief beheert ongeveer 55 strekkende kilometer aan archieven en collecties, waarvan ongeveer de helft bestaat uit handgeschreven teksten. Slechts van het spreekwoordelijke ‘topje van de ijsberg’ is de inhoud bekend. Maar wat nou als je ook die handgeschreven teksten woordelijk zou kunnen doorzoeken? Al die teksten handmatig omzetten in uitgetypte, doorzoekbare tekst is een onmogelijke opgave. Wat wel kan, is de computer geautomatiseerde transcripties van handgeschreven teksten laten maken. Deze techniek wordt Handwritten Text Recognition (HTR) genoemd.

▲ *Het Noord-Hollands Archief beheert ongeveer 55 strekkende kilometer aan archieven en collecties, waarvan ongeveer de helft bestaat uit handgeschreven teksten.*

Het Noord-Hollands Archief is bezig met een proef met teksten uit het archief van het gemeentebestuur van Haarlem (periode 1886-1898). Ze gebruiken daarvoor het programma Transkribus, ontwikkeld door de Universiteit Innsbruck en onderdeel van het door de Europese Unie gesubsidieerde project READ (Recognition and Enrichment of Archival Documents). De computer die de transcripties gaat maken moet eerst ‘getraind’ worden. Daarom moeten er van ieder handschrift eerst handmatig transcripties gemaakt worden. Dat is een precieze en arbeidsintensieve klus, waarvoor het Noord-Hollands Archief de hulp heeft ingeschakeld van een aantal vrijwilligers. Heeft u belangstelling voor dit project, hou dan de website van het Noord-Hollands Archief in de gaten: www.noord-hollandsarchief.nl.

Illustratieverantwoording

'Plein1', van binnen spiksplinternieuw, van buiten vertrouwd

Blz. 3 (links): Noord-Hollands Archief
Blz. 3 (rechts), 5 (onder), 9: foto's Theo Out
Blz. 4 (klassenfoto): collectie HVHB
Blz. 5 (boven): gemeente Heemstede
Blz. 6: KPG Architecten
Blz. 7-8: foto's Marloes van Buuren

Een tramongeluk op de Leidsevaart

Blz. 10: collectie HVHB

Ernst van Eeghen: 'Oost en west ontmoeten elkaar in mijn varkensstal'

Blz. 11: collectie familie van Eeghen
Blz. 12: Noord-Hollands Archief
Blz. 14: foto Theo Out
Blz. 15 (boven): www.geheugenvannederland.nl
Blz. 15 (onder): <https://nl.wikipedia.org>

Een verscholen bedrijventerrein aan de Binnenweg

Blz. 16 (onder): <https://ilibrariana.wordpress.com>
Blz. 20: foto's Carla van der Stap
Overige afb. blz 16-19 en voorzijde omslag: collectie familie Leuven

Kunstschilder Jaap Doeser, de man met de alpinopet

Blz. 21 (boven): De Bennebroeker, 27-6-2011
Blz. 21 (onder): www.geheugenvannederland.nl, fotocollectie Het Leven (1906-1941), Spaarnestad Photo
Blz. 22 (boven), 52: www.geheugenvannederland.nl, collectie 150 jaar Nederlandse reclame
Blz. 22 (onder): Collectie Studio 2000, Blaricum
Blz. 23: collectie gemeente Bloemendaal, foto Martin Bunnik
Blz. 24 (boven en onder): weekblad De Bollenstreek (1-2-1963), foto's Foto Lans Hillegom
Blz. 24 (midden): collectie Els Breek, foto Els Breek
Blz. 25: collectie Singer Laren

Quanjers Vulgoot: uitvinding in 1938

Blz. 26-27: Geheugen van Nederland, Fotocollectie Het Leven (1906-1941), Spaarnestad Photo

Nieuw als lid/abonnee

Amstelveen

Mw. M.W.J. de Boom-Dirven

Dhr. P.H.A. Bosman
J. Davidzon

Bennebroek

Mw. J.C.H. Horman

Mw. M.J. Diependaal
Dhr. Th.O. Esser
Dhr. J. de Groot

Bree (België)

Mw. E. de Meerleire

Mw. A.C. Hartjes
Dhr. W.M.M. Heeremans
Mw. C.M. Kaptijn

Haarlem

Mw. A.M.F. Bosman

Mw. M.A.M. Lokere
Mw. I. Moens-Veenbos

Heemstede

Fam. Baens

Dhr. P.H.R.B. Sabel
Mw. M.C.J. de Vries
Dhr. W.K. Wolters

Unieke resten uit de Late IJzertijd

Blz. 28: Hoogheemraadschap Rijnland, www.archieven.nl
Blz. 29: collectie HVHB
Blz. 30-32: ADC ArcheoProjecten

Villa 'Muurzicht'

Blz. 33: Noord-Hollands Archief
Blz. 34: <https://nha.courant.nu>
Blz. 35: foto Theo Out

Bosch en Hoven, van buitenplaats tot bouwterrein

Blz. 36, 38 (rechts), 40 (boven): Noord-Hollands Archief
Blz. 37: particuliere collectie, foto Theo Out
Blz. 38 (links), 41-42: foto's Theo Out
Blz. 39: collectie HVHB
Blz. 40 (onder): collectie Dave Leising
Blz. 43: foto Cees Peper

Van het bestuur

Blz. 44: Noord-Hollands Archief
Blz. 45, 46, 49, 50 (drie onderste): foto's Theo Out
Blz. 47 (links): collectie HVHB
Blz. 47 (rechtsboven): collectie Anita van der Krol-Hassel
Blz. 47 (rechtsonder): foto Ruud van der Molen
Blz. 48 (kiosk): collectie W. Bernson (beheerd door Reyer Bernson)
Blz. 48 (midden): <https://nha.courant.nu>
Blz. 48 (onder): collectie familie Poldermans
Blz. 50 (boven): foto Harry Opheikens
Blz. 50 (rechtsmidden): foto Ellen Toledo
Blz. 51: De Beeldmarketeers

▲ Affiche van J.J. Doeser. Zie blz. 21 e.v.

regio • actief
sinds
1956

ERA
REAL ESTATE

**VAN DEN
PUTTEN**
MAKELAARS & TAXATEURS O.G.
ASSURANTIËN-HYPOTHEKEN-BEHEER

NVM

Bronsteeweg 45, 2101 AB Heemstede
Tel. 023-5285412, vandenputten@era.nl
www.vandenputten.com

v.d. Veldt timmertechneiken

v.d. Veldt Timmertechneiken
Voor al uw ramen, deuren en kozijnen

Patrijzenlaan 21
2104 BM Heemstede
T 023-5283225
E contact@timmertechneiken.nl
W www.timmertechneiken.nl

FELIX
HERENMODE

Binnendoor 11 – 2101 JV Heemstede

Plein1 is de nieuwe naam van de Dreefschool die in 1930 gebouwd werd. Sinds 1985 was het de bibliotheek van Heemstede en nu, na een verbouwing van meer dan een jaar, het onderkomen voor diverse maatschappelijke organisaties én de bibliotheek. Van binnen is het gebouw spiksplinter-nieuw, van buiten is de aanblik vertrouwd.

Nieuwbouw is voorzien op het **bedrijventerrein aan de Binnenweg** waar de Vomar een geheel nieuwe winkel wil bouwen op een plek waar van oudsher allerlei bedrijven en bedrijfjes hun plek hadden. Eén daarvan was metsel- en aannemersbedrijf J.E. Leuven.

Ook een kleine eeuw geleden maakten bestaande panden al plaats voor nieuwbouw: **Villa 'Muurzicht'** aan de Voorweg stond er pas zo'n veertig jaar toen hij in 1938 gesloopt werd en er tien huizen gebouwd werden. Het terrein van de oude buitenplaats **Bosch en Hoven** werd in 1921 in kavels te koop aangeboden, het huis is in 1934 gesloopt. Voor die tijd was Bosch en Hoven nog korte tijd een hotel-restaurant.

In de jaren tachtig van de vorige eeuw vond, ongezien voor de buitenwereld, het **Berkenrode-overleg** plaats. Ernst van Eeghen, eigenaar van Berkenrode, bracht hoge functionarissen uit onder meer Rusland, Amerika, Engeland en Nederland bij elkaar om te spreken over ontwapening en vrede.

Heel veel verder terug in de tijd brengt ons het **archeologisch onderzoek op het Wilhelminaplein**, waarbij onverwacht resten uit de Late IJzertijd zijn gevonden.

In dit nummer verder onder meer aandacht voor de **kunstschilder Jacob Doeser**, die jaren in Bennebroek heeft gewoond en gewerkt, een korte terugblik op de voorjaarsbijeenkomst en een overzicht van voorbije en toekomstige activiteiten in ons Pomphuis, het onderkomen van de HVHB.

HeerlijkHeden is het kwartaalblad van de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek

www.hv-hb.nl